

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

Muusikaosakond

Koolimuusika

Ülle Noormägi

EESTI EVANGEELSE LUTERLIKU KIRIKU

VILJANDI PRAOSTKONNA KIRIKUMUUSIKUD

KOOSTÖÖS PAIKKONNA MUUSIKA- JA KULTUURIELUGA

AASTATEL 2000-2010

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Aaro Tetsmann, MA

Viljandi 2012

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. KIRIKUMUUSIKU INSTITUTSIOONI KUJUNEMISEST	5
1.1. Kantori institutsioonist	5
1.1. Köstri institutsioonist.....	7
2. KIRIKUMUUSIK TÄNAPÄEVA EELK- s.	11
2.1. Ülevaade praostkondade muusikatöö koondaruannetest 2000-2010.....	11
2.2. Ülevaade Viljandi praostkonna muusikatöö aruannetest 2000-2010	12
2.3. Hugo Lepnurme Muusikauhingu I ja VI muusikapäevad ning paralleelid.	14
3. EMPIIRILISE UURIMUSE METOODIKA JA VALIM	17
3.1. Metoodika.....	17
3.2. Valim	18
4. INTERVJUUDE ANALÜÜS JA TULEMUSED	20
4.1. Kvantitatiivse analüüsi tulemused.....	20
4.2. Kvalitatiivse analüüsi tulemused.....	24
KOKKUVÕTE	41
KASUTATUD ALLIKAD	44
LISAD	46
Lisa 1. Poolstruktureeritud intervjuu küsimused.....	46
Lisa 2. Toorandmestik kvantitatiivse analüüsi jaoks.....	49
SUMMARY	50

SISSEJUHATUS

Tänapäeva Eesti Evangeelses Luterlikus Kirikus¹ (edaspidi EELK) on kirikumuusiku institutsioon kadumas, kirikumuusiku positsioon taandunud ja sulgunud sageli kirikuseinte vahele. Kirikumuusik² ei saa piirduda ainult muusikaeluga koguduses, paratamatult tuleb teha koostööd oma paikkonna muusika- ja kultuurielu kõikvõimalike väljunditega. See on just see, mis teeb selle töö huvitavaks, toob koguduse inimestele palju lähemale ning muudab mõistetavamaks. See võiks olla tänapäeva kirikumuusiku väljakutse - teha koostööd, olla avatud. Tänapäeva all peab autor silmas eelkõige viimast aastakümnet, aastaid 2000-2010.

Teema valik tulenes ühelt poolt infopuudusest antud valdkonnas, teiselt poolt autori isiklikust huvist antud teema suhtes, mis on tekkinud palju aastaid kirikumuusikuna ja muusikakooli õpetajana töötades. Kohati on kirikumuusikute koostöö paikkonna muusika- ja kultuurieluga väga aktiivne, kohati passiivne ning puudub informatsioon, mis sellist koostööd soodustab või takistab.

Uurimistöös võetakse vaatluse alla EELK Viljandi praostkonna³ kirikumuusikud praostkonna kõigis kogudustes.

Uurimuse eesmärgiks on välja selgitada kirikumuusikute ja paikkonna vahelist muusika- ja kultuurialast koostööd soodustavad ning takistavad tegurid. Kirikumuusikul on hea võimalus olla

¹ Eesti Evangeelne Luterlik Kirik (EELK) on vaba rahvakirik, kellel on enesekorralduse ja omavalitsemisõigus ning kes koosneb Eesti Vabariigis ja väljaspool Eestit asetsevatest ning tema kanoonilises alluvuses olevatest kogudustest. EELK toetub oma õpetuses pühakirjale kuulutades Jumala sõna ja jagades sakramente. EELK-l on hetkel 12 praostkonda ja 165 kogudust.

Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku Põhikiri. 2004. <http://www.eelk.ee/pohikiri.html#ptk1> ptk 1, (01.08.2011).

² Kirikumuusiku all pean silmas praegu EELK-s töötavaid muusikatöötajaid. Luterlik kirik ei kasuta mõistet *kirikumuusik* ametinimetusena vaid see on käibel rohkem kõnekeeles üldnimetusena muusiku kohta, kes täidab koguduses kõiki muusikaga seonduvaid tööülesandeid. Ametinimetustena on kasutusel: organist, organist-koorijuht, koorijuht, muusikatöö juht jne.

³ Praostkond on EELK struktuuriüksus, mis koosneb kirikukogu kindlaks määratud kogudustest. Näiteks Viljandi praostkonda kuulub hetkel 14 kogudust ning nad paiknevad Viljandi, Jõgeva ja Valga maakonnas. Praostkonna vaimulikuks juhiks on praost.

Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku põhikiri. 2004. http://www.eelk.ee/intranet/pohikiri_ptk.php?id=43 ptk 5, (01.08.2011)

võtmeisik sellises koostöös kuna muusika- ja kultuurielu on valdkond, mis ei puudu ühestki paikkonnast. Viimases seisneb ka käesoleva uurimistöö uudsus ja ainulaadsus, sest sellist lähenemisnurka pole varem käsitletud.

Vastavalt eesmärgile püstitab töö autor oma uurimistöös **probleemi**: milline on olnud EELK Viljandi praostkonna kirikumuusikute koostöö paikkonna muusika- ja kultuurieluga aastatel 2000-2010? Millised on koostööd soodustavad ja takistavad tegurid?

Seega on uurimisobjektiks EELK Viljandi praostkonna kirikumuusikute koostöö paikkonna muusika- ja kultuurieluga.

Uurimistöö teoreetiline osa annab informatsiooni kirikumuusiku kujunemisest ja positsioonist erinevatel aegadel ning aitab mõista, miks peaksime tänapäeval seda positsiooni elavdama koostöö näol, mida uurib töö empiiriline osa.

Teoreetiline osa hõlmab kahte esimest peatükki, milles autor, toetudes Heidi Heinmaa, Anu Kõlari ja Marju Metsmani uurimustele ning kasutades mitmeid allikaid Ants Salumi, Hugo Lepnurme, Edgar Heinsoo, Elmar Arro jt sulest, tutvustab kirikumuusiku institutsiooni kujunemist läbi kantori- ja köstriinstitutsiooni. Teises peatükis, toetudes EELK Kirikumuusika Liidu aastaaruannetele 2000-2010, Viljandi praostkonna muusikatöö aruannetele 2000-2010, Hugo Lepnurme Muusikapäevade materjalidele, antakse ülevaade kirikumuusikust tänapäeva EELK-s. Siin kasutatakse peaaesjalikult EELK Kirikumuusika Liidu ja EELK Viljandi praostkonna materjale ja aruandeid ning Piret Aidulo, Leena Tiitu uurimistöid ja mitmeid artikleid erinevatelt autoritelt ajalehest Eesti Kirik. Kolmandas peatükis, mis hõlmab töö empiirilist osa, põhjendatakse uurimuse metoodika ja valimi valikut. Viimases, neljandas peatükis analüüsitakse ja interpreteeritakse poolstruktureeritud intervjuu tulemusena kirikumuusikutelt saadud informatsiooni. Autor kasutab selleks Lembit Õunapuu õppematerjale „Kvantitatiivne, kvalitatiivne ja integraalne metodoloogia“ ja „Kirjeldav statistika MS Exceli keskkonnas“.

Autori poolt südamlikud tänusõnad juhendajale Aaro Tetsmannile, EELK Kirikumuusika Liidule, EELK Viljandi praostkonnale, kõikidele Viljandi praostkonna toredatele kirikumuusikutele!

1. KIRIKUMUUSIKU INSTITUTSIOONI KUJUNEMISEST

Kahes järgnevas alapeatükis püütakse ajaloolise taustana anda ülevaade kantori- ja köstriinstitutsioonist, millest on pikema aja jooksul välja kasvanud kirikumuusik tänapäeva mõistes. Kantorite ja köstrite tegevus sajandeid tagasi ei erinegi väga palju tänapäeva kirikumuusikute tegemistest, küll aga on muutunud sotsiaalsed garantiid, kiriku positsioon ühiskonnas ja inimeste suhtumine religiooni üldse.

1.1. Kantori institutsioonist

Sõna *kantor* (lad. k. *cantor*) on tulnud ladinakeelsest verbist *canere*, mis tähendab `laulma`. Antiikajal oli kantor lihtsalt soololaulja või end pillil saatev laulja. Kristlik kirik võttis mõiste üle 5. sajandil ning seda võib pidada kirikumuusiku institutsiooni kujunemise alguseks.⁴

Kantori amet tõi erinevatel aegadel endaga kaasa erinevad kohustusi ja tööülesanded. Kui esialgu oli kantor lihtsalt psalmide ja liturgiliste laulude laulja kellel puudusid muusikateoreetilised teadmised, siis tasapisi tekkis vajadus suuremateks oskusteks ning lisandusid koori juhatamine ja laulmise õpetamine linnakoolides⁵.

Reformatsiooni⁶ ajal omas kantor luterlikus ühiskonnas juba kindlat sotsiaalset positsiooni ning oli küllaltki kõrge kvalifikatsiooniga amet. Tema ülesannete hulka kuulus kirikus esitatava muusika õpetamine, esitamine ja komponeerimine, lisaks pedagoogiline töö koolis nii muusika

⁴ Heinmaa, H. 1999. *Protestantlik kantoriinstitutsioon Tallinnas 16.-17. sajandil*. Tallinn: Eesti Muusikaakadeemia, lk 16.

⁵ *Ibid*, lk 17

⁶ Reformatsioon ehk usupuhastus oli usuline liikumine Euroopas 16. sajandil, mille eesotsas seisis saksa pastor Martin Luhter ning mille mõjul tekib luterlik kirik. Eestisse jõuab liikumine 16. sajandi 20ndatel aastatel. Eesti Entsüklopeedia 8. 1995. Tallinn: Eesti entsüklopeediakirjastus, lk 74.

kui sageli ka üldainete õpetajana, mis tähendas oma aja parima hariduse omandamist. Enamik 16.-17. sajandi kuulsamatest heliloojatest olid kantoriametit pidanud.⁷

Luues paralleeli tänapäeva, võib leida ka väga mitmekülgse hariduse ja oskustega kirikumuusikuid, kes tegutsevad nii kirikus, koolis ja mujalgi, kuid kindlasti jäävad veidi alla professionaalne tase ja sotsiaalne positsioon. Parimat kooslust selles vallas, mis võiks hõlmata kantori või kirikumuusiku töö tänapäeval, on kindlasti suutnud ja püüdnud pakkuda Viljandi Kultuuriakadeemia kirikumuusiku-muusikaõpetaja eriala (tegutses aastatel 1994-2011). Taimi Välba kirjutatud põhjalikus ülevaates eriala kümnest tegevusaastast (1994-2004) mainitakse mitmekülgsete muusikute vajadust, kes töötaksid nii muusikaõpetaja, koorijuhina ja organistina⁸ ning leiaksid rakendamist eriti maal ja väikelinnades⁹. Nii nagu kirikumuusikud sajandeid tagasi tegutsesid ametiväliselt, tehes koostööd linna erinevate muusikainstituutidega¹⁰, on see ka tänapäeva kirikumuusikute töös vältimatu.

Võrrelda ei saa aga majanduslikku olukorda ja muusikute sissetulekuid, mille üle nad ise küll nurisevad ja mis 16.-18. sajandil olid oma aja kohta tagasihoidlikud, kuid siiski ilmselt ametile ja positsioonile vastavad. Loomulikult sõltus see linna ja vastavate ametkondade jõukusest, mitte igas linnas ei olnud olukord ühtviisi hea. Teisalt, ka kiriku positsioon ühiskonnas oli kõrge, mida mõjutas reformatsiooni levik Eestimaal 16. sajandist alates ning 16. sajandi II poolest kuni peaaegu 17. sajandi lõpuni kestnud niinimetatud Rootsi aeg kuna Rootsis oli luterlus riiklikult tunnustatud usk¹¹.

Heinmaa uurimistöo lõpus on toodud mitmed reformatsiooniaja kantorite palvekirjad, mis kirjeldavad kitsast majanduslikku olukorda ja liiga väikest töötasu, samuti rõhutatakse tööpuudust ja konkurentsi¹².

⁷ **Heinmaa, H.** 1999. *Protestantlik kantoriinstituut Tallinnas 16.-17. sajandil*. Tallinn: Eesti Muusikaakadeemia, lk 19-21

⁸ organist, (lad *organista* < kr), orelimängija

Eesti Entsüklopeedia 7. 1994. Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus, lk 92

⁹ **Välba, T.** 2007. *Kantorikoolitus Viljandis*. Viljandi: Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia, lk 10.

¹⁰ **Heinmaa, H.** 1999. *Protestantlik kantoriinstituut Tallinnas 16.-17. sajandil*. Tallinn: Eesti Muusikaakadeemia, lk 18.

¹¹ **Salum, A.** 2000. *Eesti Kultuurilugu*. [Loengukonspekt]. Viljandi Kultuurikolledž, lk 31.

¹² **Heinmaa, H.** 1999. *Protestantlik kantoriinstituut Tallinnas 16.-17. sajandil*. Tallinn: Eesti Muusikaakadeemia, lk 68-109

Lisaks kantoritele, tegutsesid ka linnamuusikud, kapellmeistrid ja organistid ning kõigi jaoks olid kehtestatud määrused kohustuste ja tasu kohta. Ometi tekkis suure tööpuuduse tõttu selles suhtes mitmeid konflikte¹³.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et kantor oma töö ja tegevusega omas silmapaistvat rolli linnade muusikakultuuri arengus kuni 18. sajandi lõpuni ning tema tugevus seisnes eelkõige kindlas institutsioonilises aluses.

Ratsionalismi levik ja kultuurielu ilmalikustumine põhjustasid aga kooli eraldumise kirikust ning 18. sajandi teisest poolest hakkas kantoriinstitutsioon tasapisi hääbuma.¹⁴ Piirid kantori ja organisti ameti vahel hakkasid kaduma ning organistide muusikalised ülesanded avardusid ning nende tähtsus tõusis.

17. sajandil hakati kihelkondadesse ametisse seadma ka köstreid-koolmeistreid, kes pastori abilistena olid ka kohaliku kirikumuusika ja kirikuelu edendajad maapiirkondades. Sellest lähemalt järgmises peatükis.

1.1. Köstri institutsioonist

Paralleelselt kantoritega, kes tegutsesid põhiliselt linnades, hakkasid 17. sajandil talurahvast harima köstrid-koolmeistrid. Sõna *köster* pärineb ladina keelest (*custos* `valvur`) ja on eesti keelde tulnud saksa keelest (*der küster*)¹⁵.

Elmar Arro oma raamatus, mis räägib balti kirikumuusika ajaloost ja vaimulikust helikunstist, kirjeldab saksa rüütelkonna, mitmete mõisnike ja pastorite esialgset suurt vastuseisu köstriameti sisseseadmisele. Kuna Eesti oli 17. sajandil Rootsi ülemvõimu all ja soosis seda, siis jõuti selles osas kokkuleppele ning köstriamet seati sisse igas kihelkonnas.¹⁶ Köstrid olid kirikuõpetaja abilised, kelle üks ülesannetest oli õpetada rahvas lugema ning 17. sajandi lõpuks tegutsesid pea

¹³ **Heinmaa, H.** 1999. *Protestantlik kantoriinstitutsioon Tallinnas 16.-17. sajandil*. Tallinn: Eesti Muusikaakadeemia, lk 47-48

¹⁴ *Ibid*, lk. 26

¹⁵ Eesti Entsüklopeedia 5. 1990. Tallinn: Valgus, lk 322

¹⁶ **Arro, E.** 1970-1985. *Geschichte der Baltischen Kirchenmusik und geistlichen Tonkunst*. [Käsikiri]. Viin. Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia valduses, lk 203-204.

kõigis kihelkondades köstrikoolid. Õpetuse said esimesed köstrid Forseliuse seminaris¹⁷, kus pandi alus ka eestikeelsele kirikulaulule¹⁸.

Samaaegselt köstrite tegevusega kooliõpetaja ametis ei saa alahinnata köstrite panust kirikumuusikuna. Luterlikus kirikus juhtis köster koguduselaulu algselt eeslauljana, hiljem kui maakirikutesse hakati oreleid ehitama, ka organistina. Köstri ülesanne oli koguduse vaimuliku laulu ja muusika edendamine, kirikukoori juhatamine. Kirikuõpetaja abiliseks andis köster ka leeri- ja usuõpetuse tunde, pidas palvetunde, tegi koguduse kantseleitööd jne¹⁹.

Usupuhastuse tulemusena tugevnes luteri kiriku tugev positsioon, kirik ja kool tegutsesid kristlikus vaimus, seda ka kirikulaulu edendamise ja kirikumuusika osas. Tänapäeva ühiskonnas kus kristlikud tõekspidamised ei ole nii tugevad ning luteri kirik vaba rahvakirikuna on riigi institutsioonidest eraldatud ja ei oma selles osas kohustusi, võib siiski mõnel pool maapiirkondades märgata samamoodi kooli ja kiriku head koostööd ning ühiseid tegevusi ja ettevõtmisi.

19. sajandil kui hakati asutama kihelkonnakoole, said vennastekoguduste muusikalise tegevuse kõrval kihelkondadest tõelised muusikakultuuri keskused, milles tähtis roll oli täita just köstritel kes olid ühtlasi ka kihelkonnakooli õpetajad. Lisaks koguduselaulu juhtimisele ja kirikulaulu õpetamisele kihelkonnakoolis, hakkasid köstrid looma kirikute juurde laulukoore, kes mitmehääle vaimuliku repertuaari kõrval laulsid ka ilmalikke koorilaule ning olid kihelkonnas kõikidel muusikasündmustel oluliseks eestvedajaks.²⁰

Samasugust seost kirikuvälise muusika- ja ühiskonnaeluga võib kirikukooride tegevuses täheldada 20. sajandi alguses, kus koorid esitasid muusikat maakondlikel ja üldlaulupidudel ning kooritegevus oli valdkond, mis toimis sillana kiriku ja kirikuväliste muusikaringkondade vahel erinevatel tasanditel²¹.

¹⁷ Bengt Gottfried Forselius (1660-1688) asutas 1684 Tartu lähisteles seminari, kus anti haridus ligi 160 köster-koolmeistrile. *Eesti Muusikalugu. Kunstmuusika*. 2007. Toim Topman, M. Tallinn: Talmar&Põhi, lk 19.

¹⁸ *Ibid*

¹⁹ **Heinsoo, E.** 1990. *Eesti kiriku ajalugu 1917-1944*. [Käsikiri]. Tallinn: EELK Usuteaduste Instituudi valduses, lk 33.

²⁰ **Jürisson, J., Kõrvits, H., Leichter, K., Lepnurm, H., Loo, A., Normet, L., Paalma, V. & Vahter, A.** 1968. *Eesti Muusika I*. Tallinn: Eesti Raamat, lk 26-27.

²¹ **Kõlar, A.** 2000. *Eesti luterlik kirikumuusika 1930. aastatel: institutsioonidest, ideoloogiast ja repertuaarist*. – Rmt: Rahvuslikkuse idee ja eesti muusika 20. sajandi algupoolel. Eesti Muusikaloo toimetised 6. Tallinn: Eesti Muusikaakadeemia, lk 175.

Nii on see olnud kirikumuusiku ametis pea terve 20. sajandi vältel, välja arvatud nõukogude okupatsiooni aastatel 1940-1991, kuid aktiivsemalt jällegi taasiseseisvunud Eestis tänapäeval.

Kihelkonna koolmeistrite ja köstrite ettevalmistamiseks asutati mitmeid koole: 1839 Janis Cimze seminar²² Valgas, 1897 Rudolph Griwing`i muusikakooli²³ köster-organistide kursused Tartus. Lisaks kõigele muule õpetati tulevastele köstritele klaveri-, orel- ja viulimängu, harmooniat ja nummerdatud bassi²⁴.

20. sajandi 30-ndatel aastatel toimusid köstri institutsioonis suured muutused. Tartu Ülikoolist tulid haritud kirikuõpetajad, kes täitsid tühjad pastorikohad ning köster kui õpetaja abiline ei olnud enam nii nõutud. Kogudused vajasisid üha enam organiste, kes täidaksid kirikus ainult muusikalisi ülesandeid. Samuti kurdeti probleemide üle köstri ja kirikuõpetaja tööjaotuses ja läbisaamises. See tähendas köstriameti hääbumist ja suurendas organisti institutsiooni tähtsust.²⁵ Loomulikult põhjustas organisti ameti levikut ka oreliehituse buum ning 20. sajandi algul alguse saanud orelitõpetus Tallinna Konservatooriumis²⁶ ja Tartu Kõrgemas Muusikakoolis²⁷. Nõukogude okupatsioon Eestis alates 1940 ning keeruline olukord sõja ajal lõpetas köstri institutsiooni täielikult.

Tänapäeval võib maakogudustes sageli näha olukorda, kus kirikumuusik on oma paikkonna muusikaelu eestvedaja olles kooli muusikaõpetajana ühtlasi ka koguduse organist, koorijuht või muusikatöö juht. Nii mõnelgi korral võib leida sellesama muusiku ka koguduse kantseleis töötamas. Väga sarnane olukord köstri institutsioonile.

²² 1839 asutati Valmieras ja 1849 toodi Valka üle lätlase Janis Cimze juhitud Valga koolmeistrite seminar, kus neljandik õppijad olid eestlased ning kust võrsus mitmeid tähtsaid eesti kultuuritegelasi.

Eesti Muusikalugu. Kunstmuusika. 2007. Toim Topman, M. Tallinn: Talmar & Põhi, lk 34.

²³ Esimeseks eest muusikaõppetasutuseks nimetatud kool, mis avati 1897 lätlase Rudolph Griwing`i poolt Tartus. **Aidulo, P.** 2007. *Kirikumuusikute-organistide koolitusest.* – Rmt: XXI pilku orelile. Tallinn: Eesti Orelisõprade Ühing, lk 143-144.

²⁴ **Lepnurm, H.** 1999. *Peatükke kultusmuusika ajaloost.* Tallinn: Eesti Eres, lk. 172.

²⁵ **Kõlar, A.** 2000. *Eesti luterlik kirikumuusika 1930. aastatel. Institutsioonides, ideoloogias ja repertuaarist.* - Rmt: Rahvuslikkuse idee ja eesti muusika 20. sajandi algupoolel. Eesti Muusikaloo toimetised 6. Tallinn: Eesti Muusikaakadeemia, lk 201.

²⁶ 1919 asutatakse Tallinna Kõrgem Muusikakool (a-st 1923 Tallinna Konservatoorium) kus kohe avatakse ka oreleriala. **Aidulo, P.** 2007. *Kirikumuusikute-organistide koolitusest.* – Rmt: XXI pilku orelile. Tallinn: Eesti Orelisõprade Ühing, lk 145.

²⁷ 1919 avati Tartu Kõrgem Muusikakool, kus 1922 aastast alates tegutses ka oreliklass.

Metsman, M. 2007. *Köstriameti hääbumine Eesti Evangeelses Luterlikus Kirikus Viru praostkonna koguduste näitel.* Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia. [Seminaritöö]. Viljandi, lk 7.

Kui läbi sajandite kantorid ja köstrid said oma töö eest tasu linnalt või riigilt, lisaks elupaiga ja muid soodustusi, siis pärast Eesti iseseisva riigi loomist 1918, võttis kõrgeim võimuorgan *Asutav Kogu*²⁸ 1919 aastal teostatud maareformiga kiriku töötajatelt elupaigad ning sissetuleku.

Situatsioon sarnaneb tänapäevale. Kirikumuusikute oskusi ja tööd vajatakse eriti just maapiirkondades, kuid koostöö tulemuslik arendamine oma paikkonna muusika- ja kultuurieluga ilma märkimisväärse materiaalse hüvitusega, on raske. Nii nagu läbi sajandite, teevad seda ka tänapäeva muusikud ilmselt sügavast missioonitundest olles oma tegevusega Jumala sõna kuulutajad ja sakramentide jagajad.

²⁸ Asutav Kogu oli revolutsiooni ajal või uue riigi tekkides moodustatav esinduskogu, mille ülesanne on koostada põhiseadus ja mis võib kehtestada ka muid seadusi. Eesti Entsüklopeedia 1. 1985. Tallinn: Valgus, lk 352.

2. KIRIKUMUUSIK TÄNAPÄEVA EELK- s

Selles peatükis annab autor põgusa ülevaate EELK Kirikumuusika Liidu²⁹ praostkondade muusikatöö koondaruannetest 2000-2010, Viljandi praostkonna muusikatöö aruannetest 2000-2010 ning peatub Hugo Lepnurme Muusikaühingu³⁰ poolt korraldatud I ja VI Muusikapäevadel, mis suurepäraselt käesoleva teemaga haakuvad ja uurimistöö mõistmiseks sobivat tausta annavad.

2.1. Ülevaade praostkondade muusikatöö koondaruannetest 2000-2010

EELK-s on 12 praostkonda ning enamasti kõigis on ametisse määratud ka praostkonna muusikasekretärid, kes vajadusel ja võimalusel koordineerivad praostkonna muusikatööd. Peaaegu enamus neist teeb seda vabatahtlikkuse alusel, väike tasu kaasneb teatava suurema projekti korral kui selleks on leitud vajalikud summad. Muusikasekretärid koostavad kogudustest laekunud aruannete põhjal koondaruande, millest üks läheb Kirikumuusika Liitu ja teine jääb praostkonda.

Sirvides EELK Kirikumuusika Liidu poolt kokku pandud koondaruandeid 2000-2010 võib öelda, et enamus kogudusi on kirikumuusikutega kaetud: mainitakse organiste, koorijuhte, organist-koorijuhte, muusikatöö juhte. Põhikoha ja kindla kuupalgaga töötavad üksikud suuremate- ja linnakoguduste kirikumuusikud. Väikestes maakohtades on töö tihti vabatahtlik või väga väikese tasu eest. Linnakogudustes võib töötada rohkem muusikuid, maapiirkondades teeb kogu töö sageli üks inimene. Kirikumuusikute hulgas on väga haritud töötegijaid, samas on kogudustes töötamas ka muusikalise hariduseta organiste, koorijuhte.

²⁹ EELK Kirikumuusika Liit asutati 15. juunil 1993 aastal ning ta on EELK-s tegutsevate muusikute ühendus, mille eesmärgiks on aidata vaimuliku muusiku viljelemise ja arendamisega kaasa Jumala Sõna levitamisele ja usu süvendamisele.

KML. 2011. EELK Kirikumuusika Liit. *KML põhikiri* <http://www.eelk.ee/kml/> (05.10.2011).

³⁰ Hugo Lepnurme Muusikaühing asutati 9. aprillil 2005 aastal ning ühingu eesmärgiks on kirikumuusika arendamine, muusikapäevade jt. kirikumuusikutele mõeldud ürituste korraldamine.

Ühingu tutvustus. 2011. [Käsikiri]. Tartu. E. Undi valduses.

Põhimuredeks on väike palk, kehvad töötingimused, orelite halb seisukord, halvad suhted pastoriga, kes ei näe muusikus kaastöölist vaid pigem käsutäitjat. Rõõmustavaks on koguduseliikmete hea tagasiside, oma muusikakollektiivide soe ja toetav suhtumine, armastus ja kohusetunne oma töö vastu, muusikute omavaheline hea läbisaamine ja koostöö. Aastate lõikes võib märgata muusikute haridustaseme tõusu ja paljude orelite remontimist ja korda tegemist, samas aga muusikakollektiivid kogudustes vähenevad ja paljudes kohtades hoopis kaovad. Põhjuseks ilmselt inimeste hõivatus, majanduslik olukord, maapiirkondades transpordivõimaluste halvenemine.³¹

Aruannetes mainitakse muusikatöö tõhusust ja aktiivsust koguduses, mis annab võimaluse koostööks ühiskonna haridus- ja kultuurisfääriga. Eriti aktiivne on koguduste muusikakollektiivide suhtlemine ja suunatus väljapoole. Maapiirkondades laulab kirikukoor või ansambel ka valla tähtpäevadel ja üritustel või vastupidi, vallakoos laulab ka kirikupühadel ning kirikuüritustel.³²

Osaletakse mitmesugustel festivalidel, muusikapäevadel, kontsertidel, kihelkonnapäevadel, maakondlikel laulu- ja tantsupäevadel ning kooliüritustel koostöös oma paikkonna muusika- ja kultuurielu korraldajatega. Ja vastupidi: paikkonnad on küllaltki aktiivsed tulema kirikusse, tähistamaks näiteks adventiaja algust, jõulurahu saabumist, koolirahu saabumist kooliaasta alguses jne.³³

Aruannetest tuli väga selgelt välja, et koostööd tehakse palju ja teisiti polegi võimalik, eriti väikeses maapiirkonnas.

2.2. Ülevaade Viljandi praostkonna muusikatöö aruannetest 2000-2010

Viljandi praostkonda kuulub hetkel 14 kogudust: Halliste Püha Anna kogudus, Helme Maarja kogudus, Karksi Peetri kogudus, Kolga-Jaani Johannese kogudus, Kõpu Peetri kogudus, Mõisaküla kogudus, Paistu Maarja kogudus, Pilistvere Andrease kogudus, Põltsamaa Niguliste

³¹ EELK Kirikumuusika Liit. *Aruandlus alates 2004*. [Käsikiri]. Tallinn. EELK Kirikumuusika Liidu valduses. EELK Kirikumuusika Liit. *EELK Kirikumuusika Liidu tegevuskavad, aruanded 1994-2003*. [Käsikiri]. Tallinn. EELK Kirikumuusika Liidu valduses.

³² *Ibid*

³³ *Ibid*

kogudus, Suure-Jaani Johannese kogudus, Taagepera Jaani kogudus, Tarvastu Peetri kogudus, Viljandi Jaani kogudus, Viljandi Pauluse kogudus. Kaks kogudust, Helme ja Taagepera liitusid Viljandi praostkonnaga 2004 aastal.³⁴ Praostkonna muusikasekretäri töö on vabatahtlik ning inimesed selles ametis on aastatega vahetunud.

Uurides muusikatöö aruandeid 2000-2010 võib öelda, et stabiilselt on praostkonnas tegevuses 15 kirikumuusikut, kes on ametilt organistid, koorijuhid, mainitakse ka üht muusikatöö juhti. Organisti amet hõlmab sagedasti kogu muusikatööd koguduses, seetõttu ei ava ametinimetus konkreetse töötegija kõiki ülesandeid. Põhikohaga töötab paarikümnest muusikust vaid kaks, mõnel aastal ka kolm inimest, ülejäänud muusikud omavad kõik mitut töökohta. Palka või mingisugust tasu saavad vaid pooled kirikumuusikud ning viis inimest töötab läbi aastate pidevalt vabatahtlikuna. Praostkonna kirikumuusikud on kõik muusikalise haridusega, suur osa muusikalise kõrgharidusega, kirikumuusikaalase haridusega on vähesed.³⁵

Enamikes kogudustes on kirikumuusikud olemas. Läbi kümne aasta võib täheldada pidevat puudust kirikumuusikutest paaris-kolmes väikeses maakoguduses. Enamus kirikumuusikuid elab kogudusega samas paikkonnas. Paaris koguduses ei ela muusikut kohapeal, on muusikuid kes teenivad kahte kogudust. Muusikakollektiivid on samuti enamikes kogudustes. Paaris-kolmes maakoguduses kollektiivid puuduvad, sest inimesed on hajutatud, transport harv või ei ela aktiivne muusik kohapeal. Linnakogudustes on kollektiive sageli mitu.³⁶

Koostöö oma paikkonna muusika- ja kultuurieluga tuleb jällegi eelkõige esile muusikakollektiivide töös. Koorid, ansamblid ja mitmesugused muud muusikakollektiivid on väga sageli ühistöös linna või valla muusikakollektiividega. Tihti kollektiivid kattuvad, sest paikkond on väike, mitut koori lihtsalt pole võimalik moodustada kuna inimesi ei jätku. Koos viiakse läbi mitmesuguseid muusikaprojekte ja ühisüritusi. Väga tihe on koostöö koolidega ja koolide muusikakollektiividega. Kirikukoorid laulavad sageli rahvalikku, isamaalist ja muud ilmalikku repertuaari, ilmalikud koorid laulavad sageli vaimulikku muusikat. Sellises koostöös on kirikumuusik väga suur abiline aitamaks mõista ja selgitamaks kirikupühade ja kirikuaastas vahelduvate ajajärkude tähendust, leidmaks vajalikku repertuaari, koostamaks sobivaid kavu

³⁴ Eesti Evangeelne Luterlik Kirik. Teatmik. 2011. Tallinn.

³⁵ EELK Viljandi praostkond. *Praostkonna muusikatöö aruanded 2000-2010*. [Käsikiri]. Viljandi. EELK Viljandi praostkonna valduses.

³⁶ *Ibid*

kontsertideks või muudeks muusikaüritusteks. Tihti vajatakse abi orel- või klaverisaate mängimisel.³⁷

Koguduste kirikumuusikud on kaasatud sageli kohalike muusika- ja kultuurieluga seonduvate komisjonide töösse. Muusikute tööd on tunnustatud ja märgatud ka väljaspool kirikut.³⁸

Aruandeid lugedes ilmneb selgelt, et igas paikkonnas hinnatakse ja vajatakse kirikumuusiku teadmisi ja tööd väga. Tunnustus, tänu, toetavad inimesed, rõõm tehtud tööst on väga olulised tegurid. Tegevust piirab ja takistab väike töötasu, töötingimused, väiksemates kohtades inimeste vähesus ja huvipuudus, kindlasti ka koguduse õpetaja puudumine paikkonnas, sest paljud kirikuõpetajad teenivad mitut kogudust korraga.

2.3. Hugo Lepnurme Muusikaühingu I ja VI muusikapäevad ning paralleelid

Kirikumuusik tänapäeva EELK-s on üks võtmeisikuid, kelle aktiivse tegevuse tulemusena on kogudustel suurepärase võimalus oma tööd paikkonnas nähtavamaks muuta ja liikmeskonda suurendada. Hugo Lepnurme Muusikaühing on astunud selles suunas mitmeid samme.

Hugo Lepnurme I Muusikapäevad toimusid 28.- 29. septembril 2005. aastal Põltsamaal teemal „Kirikumuusik kirikus ja paikkondlikus kultuuriruumis“. Üritus toimus koostöös TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia ja Eesti Hümnoloogia Seltsiga. Eesmärgiks oli teadvustada kirikumuusiku ameti tänapäevaseid rõõme ja muresid ning kirikumuusiku rakendusvõimalusi paikkondlikus haridus- ja kultuuriruumis. Ettekandjaid oli lisaks kirikutegelastele ka kohalikust maavalitsusest ja haridusministeeriumist.

Ettekannetest jäi kõlama, et kirikumuusika on koguduste üks tugevamaid ja arenenumaid valdkondi ning kirikumuusiku rakendamine erinevate koostöövormide kaudu kiriku ja ühiskonna vahel on oluline. Samas on traditsioonid ja nõukogude aeg väga palju mõjutanud suhtumist kirikumuusikutesse kiriku sees, mis on toonud kaasa kirikumuusiku positsiooni nõrgenemise üleüldiselt. Kultuuripoliitika soosib sageli paikkonda imporditavat kultuuri, kuid samas võib

³⁷ EELK Viljandi praostkond. *Praostkonna muusikatöö aruanded 2000-2010*. [Käsikiri]. Viljandi. EELK Viljandi praostkonna valduses.

³⁸ *Ibid*

näiteks Bachi kantaadi esituse teostada kirikumuusik koostöös kohaliku muusikakooli ja kohalike kooridega.³⁹

Tõmmates siit paralleeli Piret Aidulo artikliga „Kirikumuusikute-organistide koolitusest“ kus ta tunneb muret kirikumuusikute tuleviku pärast ning mainib, et aktiivse kirikumuusiku leidmine ja temale tööks vajalike tingimuste loomine on kindlaks võimaluseks kogudusetöö ja kohapealse kultuurielu elavdamisel. Aidulo leiab, et selle eelduseks on läbimõeldud haridussüsteem ja motiveeritud inimesed.⁴⁰ Teinegi paralleel: koostöö vajalikkust rõhutab ka kirikumuusik Helika Gustavson-Rätsep, öeldes, et „...*kogudusena me võiksime olla avatud ja suhelda väljapoole*“⁴¹.

Need paralleelid omakorda viitavad mitmesugustele koostööd mõjutavatele teguritele, mis kajastuvad väga hästi Tuuliki Jürjo artiklis „Läbi raske töö“. Selles mainib ta organistide hetkeolukorda kirjeldades, et külmad kirikuhooned, hämarad orelipuldid, asendajate puudumisest tingitud ülekoormus, võimetus end selle tööga toita, viivad ühelt poolt diletantismini või teiselt poolt lihtsalt selleni, et meil pole enam haritud kirikumuusikuid. Missioonitundest ja sügavast armastusest oma töö vastu ei piisa, sest väikese või olematu töötasu ja kasinate töötingimuste tõttu tuleb otsida lisateenistust ja paremaid tingimusi mujalt.⁴²

Hugo Lepnurme VI Muusikapäevad toimusid 1.-2.oktoobril 2010 Juurus ning seal arutleti luterliku identiteedi ja kaasaja väljakutsete üle. Muusikapäevadel oli sel korral rahvusvahelist kaalu, kuna esindajad olid ka Soomest ja Rootsist.

Identiteedi otsingud päädisid tõdemusega, et oleme kirikus töötajana Kristuse ülesande täitjad ja jüngrid. Kirikumuusika on üks osa suures orkestris ning tasakaalukas areng võib toimuda siis, kui arvestatakse üksteisega, nähakse üksteise võimalusi.⁴³ See on mõeldud nii kiriku sisetoomimise kui väljapoole suunatud koostöö osas. Kas kirik oskab piisavalt kasutada ning tähtsustada oma võimalusi suhtlemisel oma paikkonnaga ja üleüldse tänase ühiskonnaga? Kirikuaasta on oma pühade traditsiooni ja kombestikuga otseses seoses rahvakultuuriga ja rahvakalendri tähtpäevadega, selle kaudu omakorda ühiskonnaga. Paikkonna tasandil valitseb selles osas tihti teadmatus, ei tunta kirikupühi, ei leita seoseid, puudub kristlik maailmapilt.

³⁹ Unt, E. & Noormägi, Ü. 2005. *Mõtteid Hugo Lepnurme Muusikapäevadest*. - Vali Uudised, 05.10.

⁴⁰ Aidulo, P. 2007. *Kirikumuusikute-organistide koolitusest*. – Rmt: XXI pilku orelile. Tallinn: Eesti Oreliõprade Ühing, lk 156.

⁴¹ Paenurm, M. 2011. *Inimene ei pea kõike üksi kandma*. – Eesti Kirik, 21.09.

⁴² Jürjo, T. 2011. *Läbi raske töö*. – Eesti Kirik, 14.09.

⁴³ Semm, S. 2010. *Kirik kui orkester*. – Eesti Kirik, 06.10.

Muusikul läbi muusika on selleks suurepäraseks võimalused, mistõttu vajame mitmekülgseid ja haritud kirikumuusikuid.

Võrdluseks toob autor mõned paralleelid Soome luterliku kiriku kirikumuusikute hetkeseisust. Soomes on riigikirik, kus tegu on jätkuvalt toimunud kirikuga, tegemist on pidevalt arenenud kiriku ja ühiskonnaga, kus pole olnud kristliku traditsiooni katkemist.

Kantor Leena Tiitu uurib oma doktoritöös Soome kirikumuusikute ehk kantorite käsitlust oma ametist. Ta leiab, et oma tööga rahulolevad, aktiivsed ja koolitatud kirikumuusikud peavad oma töös tähtsamaks kooride juhatamist, muusikarühmade juhtimist, muusikakasvatust, tehes seda koguduse liikmetelt saadud tagasisidest tiivustatuna, ent inimsuhete poolest viletsas töökeskkonnas.⁴⁴ Soomes kuulub 90 protsenti elanikkonnast kirikusse, mistõttu ei ole eraldi mainitud koostööd paikkonnaga, sest see on ühiskonna loomulik osa.

Sakari Vilpponeni artikkel kirjeldab Jyväskyläs luterliku koguduse ja koolide vahelise koostöö arendamist, mis hõlmab religioosset kasvatustööd kõigil aladel. Muusika poolelt kirikumuusika tutvustamist, lauluraamatute jagamist koolidele, kirikulaulude tutvustamist lastele.⁴⁵ Võib küsida, milleks on seda vaja, kui tegemist on riigikirikuga, kus 90 protsenti rahvast kuulub kirikusse? Vastus on lihtne: kahjuks võtab 3,2 protsenti koguduse tööst aktiivselt osa. Järelikult otsitakse ka Soomes mitmeid koostöövorme kohaliku kultuuri- ja hariduseluga, sest kirikul on enamiku oma liikmetega side katkenud.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et koostöö ja kirikumuusika mitmekülgne areng on vajalik. Kui oluline lüli on kirikumuusik koostöös paikkonnaga ning kas ja kuidas on Viljandi praostkonna kirikumuusikud oma paikkonna muusika- ja kultuurieluga seotud, selgub käesoleva uurimistöö empiirilises osas, kus analüüsitakse ja tehakse kokkuvõtte praostkonna kirikumuusikutega tehtud intervjuudest.

⁴⁴ **Tiitu, L.** 2009. *Kantorin ammatikuva*. Sibelius-Akatemia. Studia Musica 37. [Doktoritöö]. Helsingi.

⁴⁵ **Vilpponen, S.** 2009. *Jyväskylässä sovittiin koulun ja seurakunnan yhteistyökuviot*. – Kirkkomusiikki, nr 5-6, lk 8.

3. EMPIIRILISE UURIMUSE METOODIKA JA VALIM

3.1. Metoodika

Vastavalt uurimisobjektile, mis püüab selgitada EELK Viljandi praostkonna kirikumuusikute koostööd paikkonna muusika- ja kultuurieluga, korraldas töö autor uuringu.

Lähtudes uurimistöö eesmärgist, välja selgitada koostööd soodustavad ning takistavad tegurid, teostati kõigi valimisse kuuluvate kirikumuusikutega intervjuu.

Intervjuus on kasutatud poolstruktureeritud küsimustikku, mis koosnes suletud ning avatud küsimustest, kokku 22 põhiküsimust (vt Lisa 1). Intervjuu käigus tuli küsimusi selgitada ja vajadusel mõnikord ümber sõnastada.

Küsimused jagunesid kuude alagruppi:

- taustaandmed, mis hõlmasid sugu, vanust, haridustaset, ametit koguduses ja väljaspool kogudust;
- töökohustused koguduses;
- isiksust puudutavad küsimused (tugevad ja nõrgad küljed, suhtlemine);
- koostööd soodustavad ja takistavad tegurid (töötasu, elukoht, koguduse toetus, muusikakollektiivide olemasolu, koguduse ja paikkonna suhted, traditsioonid, paikkonna aktiivsus, koostööinitsiatiiv);
- koostööd mõjutavad tegurid (pere toetus, paikkonna avatus, materiaalne abi paikkonnalt, väsimus);
- koostöö vajalikkus (kirikumuusik paikkonna arengu toetajana, motiveeritus kirikumuusikuna).

Kuna intervjuu sisaldas suletud ja avatud küsimusi siis uurimistulemuste väljaselgitamiseks on kasutatud nii kvantitatiivset kui kvalitatiivset andmeanalüüsimeetodit. Suletud küsimustest on kasutatud taustaküsimusi ja valikvastustega küsimusi. Viimased olid avatud lõpuga ja andsid

võimaluse vastuse valikut põhjendada. Avatud küsimustest on kasutatud deskriptiiv- ja hinnangküsimusi.

Autor kontrollis kvantitatiivsed andmed, määras tunnused, kodeeris ning koostas toorandmete tabeli (vt Lisa 2). Tabelis on kirikumuusikud identifitseeritud numbriliselt. Lõpptulemused on töödeldud statistilise analüüsi abil.⁴⁶

Kvalitatiivsete andmete puhul, pärast intervjuude üleskirjutamist ja transkribeerimist, puhastas töö autor need ebaolulisest materjalist. Põhjaliku intervjuude kuulamise-lugemise järel selgitas autor tunnuste esinemissageduse ning püüdis leida suuremad kategooriad, seejärel teostas sisuanalüüsi, kasutades kontentanalüüsi võtteid.⁴⁷

Et tagada intervjuueeritavate anonüümsus ja privaatsus ei ole töösse lisatud intervjuude tekste, küll on analüüsis toodud välja piisavalt tsitaate intervjuudest. Intervjuueeriti kõiki valimisse kuulunud kirikumuusikuid, kokku 13 inimest.

3.2. Valim

EELK Viljandi praostkonnas on 14 kogudust, mis paiknevad Viljandi, Jõgeva ja Valga maakonnas nii linnades kui valdades. Populatsioon koosneb praostkonna koguduste kirikumuusikutest. Stabiilselt on aastatel 2000-2010 töötanud praostkonna 14 koguduses 13 inimest. Kaks inimest on töötanud paralleelselt kahes koguduses ja ühes koguduses on stabiilselt töötanud kaks kirikumuusikut korraga, seega populatsiooni maht $N=13$.

Uurimisandmete järelduste tegemiseks kasutab autor kõikset valimit ning tagab representatiivsuse lähtudes populatsiooni nimekirjast, mis sisaldab kõiki uuritaval ajaperioodil praostkonnas stabiilselt töötanud kirikumuusikuid. Populatsiooni kuulub 2 meest ja 11 naist vanuses 41 kuni 73 eluaastat.

⁴⁶ **Õunapuu, L.** 2000. *Kirjeldav statistika MS Exceli keskkonnas*. [Metoodiline abimaterjal kursuse- ja lõputööde vormistamiseks]. http://moodle.kultuur.edu.ee/moodle184/file.php/286/Kirj_Statistika.pdf. (01.04.2011).

⁴⁷ **Õunapuu, L.** 2010. *Kvantitatiivne, kvalitatiivne ja integraalne metodoloogia*. [Loengukonspekt]. <http://moodle.kultuur.edu.ee/moodle184/course/view.php?id=158>. (01.02.2011).

Intervjueeritavatega kohtus autor igapäeva isiklikult, salvestades intervjuu diktofonile, mis võimaldas saavutada iga muusikuga usalduslik kontakt.

Intervjuud viidi läbi ajavahemikus 26. oktoobrist 2011 kuni 3. jaanuarini 2012 Viljandi, Tartu, Tõrva ja Põltsamaa linnas ning Viljandi maakonnas. Üldiselt toimusid intervjuud väga meeldivas, usaldavas ja rahulikus õhkkonnas, ilma olulise taustamürata ja kõrvaliste isikuteta. Ühe intervjuu kestus oli keskmiselt 30 minutit.

4. INTERVJUUDE ANALÜÜS JA TULEMUSED

Lähtuvalt eesmärgist, välja selgitada soodustavad tegurid, mis toetavad kirikumuusikut koostöös paikkonna muusika- ja kultuurieluga ning takistavad tegurid, mis pärsivad koostööd, teostas autor poolstruktureeritud intervjuu (vt Lisa 1: Poolstruktureeritud intervjuu küsimused).

Intervjueerida õnnestus kõiki valimisse kuulunud kirikumuusikuid.

Uurimistöö mõnede küsimuste puhul tuleb esile vastusevariantide kvantitatiivne erinevus: kaks kirikumuusikut valimist on töötanud paralleelselt kahes koguduses korraga, mistõttu nende puhul kvantitatiivsed isikuandmed ja mõned kvalitatiivsed isiksust puudutavad andmed kattuvad. Seega, küsimustes 1, 2, 3, 4, 6, 7, 17 ja 20 saab autor analüüsida vastavalt valimile 13 erinevat vastusevarianti. Ülejäänud küsimuste puhul on vastusevariante 15 kuna analüüsida tuleb nende kahe muusiku vastused vastavalt paikkonna ja koguduse iseärasustele kus nad töötavad. Valimist kaks muusikut on ühest kogudusest.

4.1. Kvantitatiivse analüüsi tulemused

Kvantitatiivne analüüs teostati nelja taustaküsimuse puhul, uurides intervjueeritavate sugu, vanust ja haridustaset ning ametit koguduses ja väljaspool kogudust. Toorandmete tabeli põhjal, mis sisaldab tunnuste pealkirju ja koode, on tehtud statistilised arvutused (vt Lisa 2).

Taustaküsimused ja nende vastused:

1. Kas olete mees, naine?

Intervjueeritud kirikumuusikute hulgas on 2 meest ja 11 naist, protsentides siis vastavalt mehi 15% ja naisi 85% (vt Tabel 1). Kirikumuusikute hulgas on naissoost esindajate ülekaal üleüldiselt väga suur ja seda on näha ka selles uurimistöös.

Tabel 1 Vastajate sooline jaotus

Sugu	Sagedus	Osakaal
Mees	2	15%
Naine	11	85%
Kokku	13	100%

2. Kui vana Te olete?

Tabelis 2 on näha tunnuse „Vanus“ jaoks arvutatud karakteristikud.

Tabel 2 Tunnuse „Vanus“ arvkarakteristikud

Keskmine	51,7
Standardhälve	9,1
Mediaan	50
Mood	50
Min	41
Max	73

Intervjueeritud kirikumuusikute vanus jääb vahemikku 41 kuni 73 aastat. Keskmine vanus on 51,7 aastat, standardhälve 9,1 aastat. Seega võib öelda, et vanuste hajuvus on suhteliselt suur, enamasti vastanute vanus jääb vahemikku 42,6-60,8 aastat. Kõige rohkem oli vastajate hulgas 50-aastaseid muusikuid. Toetudes mediaanile võib öelda, et pooled vastanutest olid alla 50-aastased, pooled vanemad. Mediaan ja keskmine vanus on küllaltki lähestikku, mistõttu võib öelda, et vanused jaotuvad keskmise ümber küllaltki sümmeetriliselt, mis näitab, et rohkem on keskmisest vanusest nooremaid vastanuid.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et ajaperioodil 2000-2010 Viljandi praostkonnas tegutsenud kirikumuusikute vanus jääb küllaltki küpsesse ikka, mis tähendab juba aastatepikkusi kogemusi.

3. Milline on Teie muusikaline haridustase?

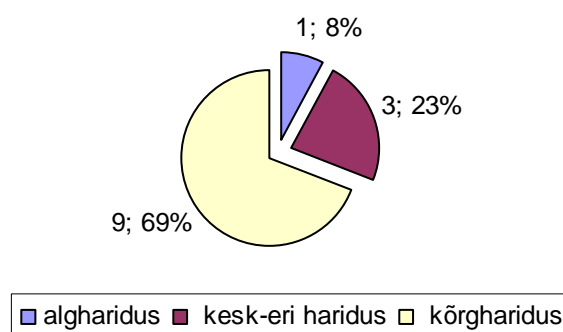
Alljärgnevast tabelist 3 ja jooniselt 1 võib näha, et uurimistöös osalenud kirikumuusikute haridustase on suhteliselt kõrge. Muusikaline algharidus on ühel inimesel, kes edasises töös muusikuna on olnud põhiliselt iseõppija. Kesk-eri haridus on kolmel inimesel, neist kahel kirikumuusikaalane haridus ning protsentides moodustab see kokku 23 %. Kõige enam on kõrgharidusega kirikumuusikuid, 9 inimest ning kokku 69 % vastanutest.

Tabel 3 Vastajate jaotus haridustaseme järgi

Muusikaline haridus	Sagedus	Osakaal
Algharidus	1	8%
Kesk-eri haridus	3	23%
Kõrgharidus	9	69%
Kokku	13	100%

Joonis 1

Vastajate jaotus haridustaseme järgi

Seega on kirikumuusikute haridustase kõrge, kuid siiski peab ütlema, et kõrgharidusega kirikumuusikutest vaid kahel on kirikumuusikaalne kõrgharidus.

4. Teie amet koguduses? Väljaspool kogudust?

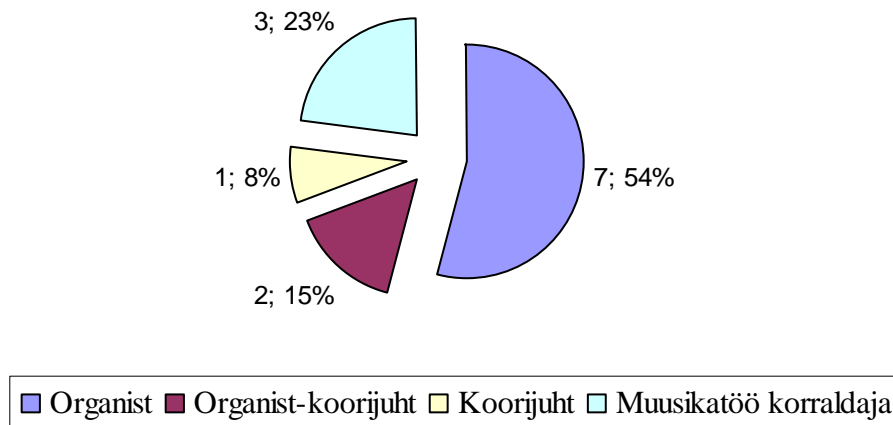
Mis puudutab küsimuse esimest poolt, siis oma ametit määratlevad kirikumuusikud erinevalt ja see ei olene otseselt töölepingus kirjasolevast vaid realselt täidetud ülesannetest. Vastustest sõltuvalt on need jaotatud gruppidesse ja tähistatud koodidega, et statistiliselt mõned arvutused teha.

Kolm muusikut määratlesid end mitmeti: „kirikumuusik“, „koorijuht ja alates 2008 koguduse muusikatöö korraldaja“, „koorijuht ja teatud ulatuses ka muusikatöö koordinaator“. Töö autor rühmitas nad kategooria *muusikatöö korraldaja* alla, mis kogudusetöö mõistes hõlmabki mitmeid erinevaid valdkondi.

Muusikutest 54% on organiste, ülejäänud 46 % moodustavad organistid-koorijuhid, koorijuhid ja muusikatöö korraldajad (vt Joonis 2).

Joonis 2

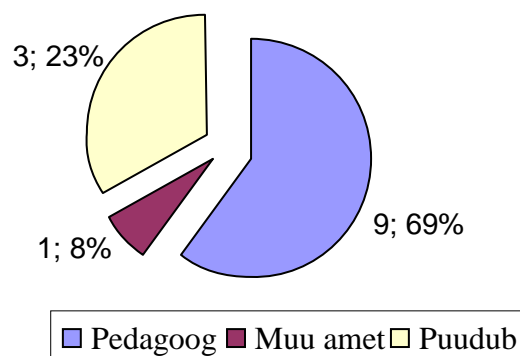
Vastajate jaotus koguduses ameti järgi

Küsimuse teine pool, mis puudutab ametit väljaspool kogudust näitab, et 77% muusikutest (10 inimest) töötab ka väljaspool kogudust. Tähtsusetikas on, et 9 neist (69%) töötab pedagoogidena kas üldhariduskoolides või muusikakoolides. Üks kirikumuusik (8%) omab muud ametit ning kolmel (23%) lisaamet puudub. (vt Joonis 3)

Joonis 3

Vastajate jaotus väljaspool kogudust oleva ameti järgi

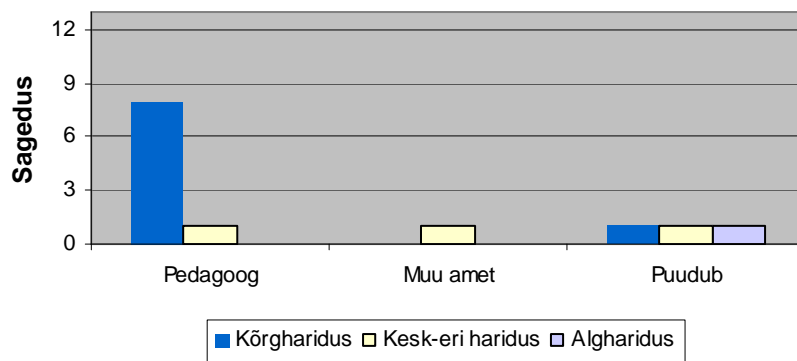

Näha on, et väljaspool kogudust töötamise näol on kirikumuusikute hõivatus ja töökoormus suur.

Alljärgneval tulpdiagrammil on näha kuidas on kirikumuusikute ametid väljaspool kogudust jaotunud haridustaseme järgi (vt Joonis 4).

Joonis 4

Tunnuse "amet väljaspool kogudust" sagedusjaotus haridustaseme järgi

Üsna loomulik on, et suur osa kõrgharidusega muusikutest töötab muusikapedagoogidena (8 vastust), ühel kõrgharidusega kirikumuusikul muu amet puudub. Kesk-eri haridusega on kolm muusikut kellest üks on muusikapedagoog, üks muusik peab muud ametit ning ühel muusikul muu amet puudub. Algharidusega muusikatöötajaid on üks ning ka temal muu amet puudub.

Kõrgharidusega muusikapedagoogid on suurepärase kaader kogudustele, mis omakorda peaks tähendama head koostöövõimalust oma paikkonnas.

4.2. Kvalitatiivse analüüsi tulemused

Uurimistulemuste üldistamise eesmärgil on koondatud kvalitatiivsete andmete vastused vastavalt mainingute esinemissageduse järgi suurematesse kategooriatesse ning vastavalt sellele interpreteeritud tulemusi.

Kvalitatiivselt on analüüsitud suletud küsimustest valikvastustega küsimusi, mis olid avatud lõpuga ja andsid võimaluse oma valikut põhjendada ning avatud küsimustest deskriptiiv- ja hinnangküsimusi, mis ilma etteantud vastusevariantideta võimaldasid intervjuueeritavatel jagada vabalt oma arvamust ja informatsiooni.

5. Kirjeldage, milliseid töökohustusi Te oma ametis koguduses peate täitma?

Kuna organistidena määratles end 54% kirikumuusikutest siis valdav osa muusikute kohustustest on orelimäng jumalateenistustel ja kõikvõimalikel kiriklikel üritustel ja talitustel (ristimised, laulatused, matused jne). Tunduvalt vähem tegeletakse koorijuhtimisega, mis tähendab ühelt poolt seda, et paljudes maakogudustes muusikakollektiivid üldse puuduvad. Teisest küljest tegutsevad paljud organistid sama paikkonna koolis või kultuurikeskuses koorijuhina, mistõttu polegi vajadust veel mitme muusikakollektiivi juurde tekitamist, sest inimesi ei jätku ning kooli või valla kollektiivid esinevad sageli ka kirikus ja kiriku üritustel. Lisaks on muusikute kohustuste hulgas kirjeldatud ka muusikatöö juhtimise või koordineerimisega seotud tegevust koguduses: „*muretsen pühapäevasele jumalateenistusele muusikaga kaasateenijaid, peremissale lapsi, valin koraalid, korraldan koguduse suuremaid muusikalisi sündmusi*“, „*(...)kirikus toimivate muusikasündmuste koordineerimine*“. Üks muusikutest mainib ka muusikatööd pühapäevakooli tundides.

6. Millised on Teie kui isiksuse tugevad ja nõrgad küljed? Tugevad... Nõrgad...

Küsimus vajab põhjendamist ja selgitamist, kas tuleks mainida oma isiksuse erinevaid külgi koostööd silmas pidades või otseselt enda isiksust silmas pidades.

Autor pidas vajalikuks, et muusikud vastaks küsimusele enda isiksusest lähtudes, sest sellega on otseselt seotud ka koostöö oma paikkonnaga. Teatud inimese isikuomadused võimaldavad seda paremini, teatud omadused jällegi seavad piire ja takistavad koostööd. Samas, nagu üks muusik kirjeldas: „*(...) mis ühes olukorras võib olla tugevus, võib teises olukorras olla nõrkus ja ma ei mõtle sellest kunagi nii, et see on tugevus ja see on nõrkus*“.

Kaheteistkümmel korral mainiti mõlemaid isikuomadusi ning kahel korral vastati vaid tugevaid isikuomadusi. Üks intervjuueritav ei pidanud vajalikuks sellele küsimusele vastata.

Kõige sagedamini esinevate mainingute põhjal võib isiksuse tugevate külgede kohta öelda, et intervjuueritavad kirjeldavad ennast optimistlike ja kohusetundlike inimestena, kes on väga suure õppimisvõimega ning julged võtmaks endale väga erinevaid töökohustusi. Neile meeldib inimestega suhelda ja nad peavad end erialaselt pädevaks. Lisaks on mitmel korral mainitud *kannatlikkust ja järjekindlust*. Vähem on mainitud *head empaatiavõimet, missioonitunnet*. Kahe omaduse, *otsekoheuse ja manipuleerimatuse* puhul, võib seda olenevalt olukorrast nii tugevuseks kui nõrkuseks lugeda.

Eelpoolmainitud isiksuse tugevate külgede kohta võib öelda, et need on üsna ootuspärased antud valimi puhul, sest suur osa intervjueeritavaid töötavad ka kooliõpetajatena. Samuti on need omadused olulised motiveerimaks kirikumuusikut koostööle oma paikkonna muusika- ja kultuurieluga.

Nõrkustest on kindlalt esikohal endale liigne töökohustuste võtmine, mida on sageli põhjendatud sellega, et „(...) *ma ei oska ei öelda, mul on lihtsam minna ja teha see asi ise ära kui hakata rääkima kellelegi teisele, et tee seda asja nii või naa*“. Sama mainingute arvuga on pidev koostöövalmiduse puudumine, mida põhjendatakse jällegi samamoodi: „(...) *mul on lihtsam minna ja teha see asi ise ära*“. Sellest võib järeldada, et kirikumuusiku amet nõuab oma ala üsna mitmekülgselt valdamist. Ei piisa tavapärasest muusikaharidusest, tuleb tunda ka liturgiat, kirikulaule, osata orelit mängida ja vajadusel koori juhatada. See tähendab, et kirikumuusikul on vajadusel raske leida endale samasuguste pädevustega inimesi appi, väljaõpe nõuab aega ja õppijalt tahtmist uut omandada. On vähe inimesi, kes endale mitme töö kõrvalt sellise väljaõpetamise lisakoormuse oleksid nõus võtma ja on vähe neid, kes tahaksid seda eriala omandada ja õppida. Nõrkustest mainitakse veel perfektsionismi kaldumist, järeleandlikkust, kärsitust.

7. Milline suhtleja Te olete?

Selle küsimuse puhul olid ette antud järgmised valikvastused mida sai soovi korral täiendada kuna tunnused olid avatud lõpuga: *arvan, et olen väga hea suhtleja kuna...*, *arvan, et olen piisavalt hea suhtleja kuna...*, *ei oska täpselt öelda kuna...*, *arvan, et ma ei ole hea suhtleja kuna...*, *arvan, et olen halb suhtleja kuna...*

Siin olid vastused üsna üheselt mõistetavad:

- piisavalt hea (11 vastust)
- väga hea (1 vastus)
- ei oska öelda (1 vastus)

Piisavalt hea vastanud põhjendavad oma vastust sellega, et nad töötavad pedagoogidena erinevates koolides või juhendavad koguduste juures mitmeid kollektiive. See kõik vajab aga pidevat suhtlemist ja inimestega töötamise oskust. *Väga hea* vastanud muusik on üks inimene, kes töötab kahes koguduses ja tema väitel on suhted laabunud. *Ei oska öelda* vastuse puhul on vastaja olnud liiga tagasihoidlik. Tema vastusest on näha, et ta on töötanud ja töötab

pedagoogina väga erinevate inimestega, vangidest kuni tavakooli noorteni, mis nõuab kindlasti piisavalt head suhtlemisoskust.

Kirikumuusikute hea suhtlemisoskus on vastava paikkonna muusika- ja kultuurielu suhtes kindlasti oluline koostööd soodustav tegur.

8. Kas Te saate oma töö eest koguduses tasu või mingit muud materiaalist hüvitist?

Lisaks küsimusele pakkus autor sulgudes välja mitmeid hüvitiste variante: *kuupalk, korratasu, sõidukompensatsioon, koolitusetasu, preemiad jne.*

Mainingute arvu alusel reastati järgmised vastusevariandid: jõulupreemia (9), kuupalk(7), sõidukompensatsioon(6), korratasu (4), tasuta elamine (4), kiriklike talituste eest eraldi tasu (3), koolitusetasu (2), rahaline toetus (1), tööalased reisikulud (1), materiaalne abi (1), ühekordne toetus lapse koolimineku puhul (1).

See on ilmselt kõige kurvem teema kirikumuusiku töös, sest kõik need tasud nagu seda ka muusikud oma intervjuudes mainisid, on väga väikesed ehk peaaegu olematud. Intervjueeritavad kirikumuusikud teevad kogudustes suures osas vabatahtlikku tööd.

Muusikud, kes sõidavad tööle kaugemalt saavad mingil määral sõidukompensatsiooni. Koolituste puhul makstakse kinni sõidukulud või siis mõnel juhul ka koolitusetasu, kuid kirikumuusikaalastel koolitustel, nagu intervjuudest selgus, käiakse vähe. Suuremas koguduses on võimalus maksta kinni ka tööalased reisikulud. Palju on kogudustesse saanud materiaalist abi, kuid sellist abi mainis vaid üks muusik. Väga kiiduväärt on ühekordne toetus lapse koolimineku puhul ning väga positiivne on samuti tasuta elamispinna mainimine, sest palk ei võimalda kirikumuusikul oma elamispinna eest mingil moel tasuda.

Nii võib järeldada, et rahaline ja materiaalne abi kirikumuusiku töös ei soodusta tegema koostööd oma paikkonna muusika- ja kultuurieluga.

9. Kas Te elate kogudusega ühes paikkonnas või kaugemal? Kui kaugemal siis kui kaugel kogudusest?

Üheksal korral mainitakse elamist ühes paikkonnas kogudusega, mis tähendab, et on suurepärane võimalus teha tööd kohapeal vastavalt muusikute, koguduse ning paikkonna võimalustele ja

vajadustele. Muusikud on kättesaadavad, tuttavad inimestega ning koguduse ja paikkonna olude ja iseärasustega. See loob koostööks väga soodsad tingimused.

Üheksast mainingust kaks muusikut mainivad töötamist lisaks teises koguduses kuhu nad sõidavad kaugemalt. Nende side selle koguduse ja paikkonnaga on kindlasti nõrgem nagu ka nelja ülejäänud kirikumuusiku puhul kes sõidavad kogudusse tööle kaugemalt. Enamasti sõidetakse 15-30 km kauguselt, kõige enam 75 km kauguselt. Sellisel juhul ei ole tihedam koostöö võimalik, sest muusiku põhitöökoht ja tegevus on mujal paikkonnas. Samas mainib muusik, kes sõitis tööle 75 km kauguselt: „*selline distantis mõjus isegi hästi, ei tekkinud liigset läbikäimist ja suhtlemist, mis hoidis iga uue kokkusaamise alati värskena ja rõõmsana, töö- ja eraelu sai hoida lahus ja säilis privaatsus.*“

10. Millised on Teie töötingimused koguduses?

Töötingimuste all kirjeldati kirikute ja koguduse tööruumide temperatuuri, pillide seisukorda ja töövahendite olemasolu.

Kirikud on enamasti jahedad, mõnel pool on pandud mingeid soojendusi, mis talveperioodil küll mõne kraadi juurde annavad, kuid oluliselt mitte. Nagu üks muusik mainib „*kindad käes kui mängin, mantel seljas*“. Orelite juures on leitud võimalusi lisasoojenduse sisseseadmiseks. Pooltel juhtudel toimuvad talveperioodil jumalateenistused talvekirikutes või käärkambrites, mis on kirikutes asuvad väiksemad lisaruumid, kus on küttekeha olemas ja võimalik tööd teha. Kogudusemajade või pastoraatide olemasolul mainitakse ka jumalateenistuste toimumist seal. Jahedate ruumide põhjuseks mainitakse koguduse kesiseid majanduslikke võimalusi. Kolm muusikut mainivad pastoraate ehk kogudusemaju, kus on soojad ja ilusad tööruumid ja lauluproovide tegemise võimalus.

Vaatamata jahedatele töötingimustele mainivad muusikud: „*(...)töötingimused on head, sõltub sellest ka kui palju sa ise selle eest hea seisad*“, „*ma arvan, et väga head, soe pastoraat, korralikud ruumid(...) kirik oli jahe*“, „*väga head, väljaarvatud see, et kirik oli külm*“, „*tõeline kirik, ikkagi väike miinus on talvel sees(...) kindaid ära ei võta*“, „*koguduses normaalsed, vahel kahjuks tuleb külmetada*“, „*kirik ei ole soe(...) tingimuste üle ma ei kurda küll.*“ Enamus muusikuid hindab töötingimusi heaks.

Orelite head seisukorda ja olemasolu mainib 11 muusikut. Pillide eest on hakatud järjest rohkem hoolitsema, on see ju kirikumuusiku põhiline töövahend. Väga paljudes kogudustes on olemas ka lisaks orelitele klaverid, süntesaatorid või elektriorelid, mida saab väljaspool kirikuruumi kooriproovides ja mujal kasutada. Eraldi tööruume muusikutele ei ole, tehnilised töövahendid nagu näiteks arvutid, on muusikutele kas isiklikud või teise töökoha olemasolul kasutatakse neid seal. Üks muusik mainib ka nootide muretsemist: „(...)kui noote oli vaja siis võimaldati“.

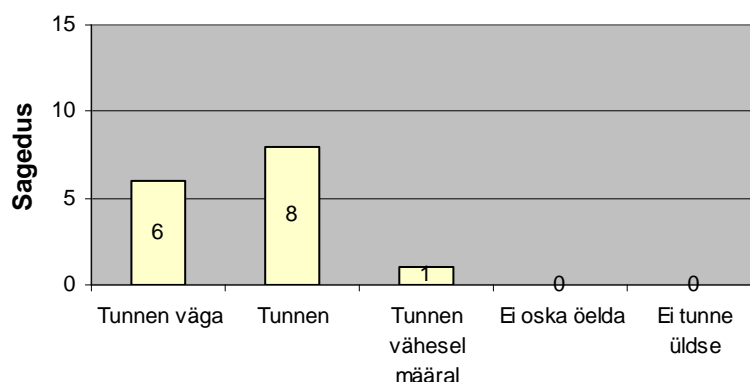
Võib öelda, et jahedates ja tagasihoidlikes töötingimustes, mis eriti talveperioodil väga aktiivset tegevust ja koostööd ei soodusta, on kirikumuusikud siiski üllatavalt rahulolevad ja leplikud.

11. Kas Te tunnete oma töös koguduse (juhtkond, koguduse liikmed, kaastöölised) toetust ja huvi? Küsimuse juurde olid antud avatud lõpuga vastuste valikud: *tunnen väga, tunnen, tunnen vähesel määral, ei oska öelda, ei tunne üldse*.

Vastuste valikutest kaks viimast jäid täiesti valimata ning viis muusikut ei teinud otseselt valikuid, kuid nende vastustest on võimalik selgeid seisukohti järeldada: koguduse toetust ja huvi oma konkreetses koguduses *tunnevad väga* kuus muusikut, *tunnevad* kaheksa muusikut ja *tunneb vähesel määral* üks muusik (vt Joonis 5).

Joonis 5

Vastajate hinnang koguduse toetusele

Autori poolt sulgudes antud valikuid (juhtkond, koguduse liikmed jne) üldiselt eraldi ei kategoriseeritud, vaid kirjeldati mil määral avaldub see toetus ja huvi üldiselt:

„(...)on nagu selline hea läbisaamine, inimesed on väga erinevad, üldiselt ikka ollakse sõbrad“, „(...) kui tuleb uus õpetaja siis sellega kaasnevad nagu ikka uued olukorrad ja siis tuleb teineteisega harjuda(...) üldiselt jah koguduse toetus oli olemas“, „ma tunnen ennast siin hästi,

on olemas huvi, on olemas toetus“, „*huvi ja toetus oli tunda koguaeg, inimesed on erinevad, kes seda kuidagi avaldab(...)aga ei olnud mingit vastuseisu, (...)väga hinnatud“*, „*(...)seal on toetav suhtumine, nii juhtkonna kui kaastöölise poolt, nii, et täiel määral“*.

Ühel juhul on vastaja mõtestanud oma vastuse selgemalt lahti: „*need asjad on erinevad, õpetajaga oleme samal lainel, koguduse juhtkonnaga vastuolusid nagu ei ole. Koguduse liikmetega on teemasid, millega väga hästi saame koos hakkama, aga on teemasid kus on kergemaid ja suuremaid vastuolusid. Kaasatulistest olen puudust tundnud, kuid see on vastastikune(...) kui mina ei ole see kuldne suhtleja kõigiga(...) osalt on see minu teema ka“*. Antud juhul hindab vastaja kriitiliselt ka oma suhtlemis- ja koostööskust, sellest sõltub ka vastastikune toetus ja huvi.

Suurel määral on väga positiivseid hinnanguid: „*kogudus on üpris suur(...)käivad ikkagi üks tuumik, nad on väga sõbralikud ja väga toredad“*, „*tunnen väga suurt toetust kuna kogudus on väike ja kokkuhoidev“*, „*toetus oli väga suur(...)tagasiside on tähtis“*, „*tunnen, et kogudus on vägagi positiivselt ja soosivalt suhtuv ja koorile iga kord väga tänulik kui teenistusel lauldakse“*.

Kõikide 14 koguduse muusikud tunnevad oma koguduse toetust ja huvi. See on töötegitajale üks innustavamaid tegureid igasuguseks tegevuseks nii kogudusetöös kui kogu paikkonnas.

12. Kas Teie koguduses tegutsevad muusikakollektiivid? (kui jah, siis nimeta need: kui ei, siis kas oskate öelda, mis on põhjus). Oskate nimetada paikkonna muusikakollektiive?

Küsimuse esimene pool käsitleb koguduse muusikakollektiivide olemasolu ning siin on kahte moodi vastuseid: ühelt poolt, kahes koguduses on autori poolt vaadeldava ajaperioodi (2000-2010) alguses olnud mitmed muusikakollektiivid, kuid hiljem enam mitte. „*(...)meil oli koor, koorijuht läks sealt ära(...) lastega ma tegin, see oli väga hea kuna ma õpetasin koolis lapsi ja paljud lapsed tulid kirikuansamblisse üle(...), nüüd ma muusikuna ei tegele koolis enam ja mul on neid lapsi raskem kätte saada“*, „*kui ma tulin siis tegutses segaansambel(...)siis hakkas jälle muutuma, kes läks tööle, kes jäi vanaks, kes väsis lihtsalt ära ja vajus see asi laiali“*. Teiselt poolt, suures osas on mainitud muusikakollektiivide olemasolu stabiilselt läbi aastate ning põhiliste kollektiividena mainitakse segakoore ja segaansambleid, naiskoore ja naisansambleid. Ühel korral mainitakse ka „*koraalikoore või nagu vanade koor“* ning mitmed kirikumuusikud mainivad ka laste- ja noorte muusikakollektiive.

Nagu mainingutest selgub on väga paljudest kooridest aastate jooksul saanud ansamblid, sest maapiirkondadest on inimesed lahkunud, inimeste hõivatus on suurenenud, meeslauljaid on järjest raskem leida ja kaasa haarata. Kokku mainitakse muusikakollektiivide olemasolu 12 korral (mõned kollektiivid 2000-ndate aastate teisel poolel lõpetasid tegevuse, mõned jäid koosseisult väiksemaks).

On paikkondi, kus kogudustes ei ole muusikakollektiivi. Põhjuseks kas aktiivne paikkonna kollektiivide osalemine koguduseelus, mistõttu koguduse juurde veel lisakollektiive lihtsalt ei ole vajadust luua. Teiselt poolt ei leidu kohapeal inimest või elab muusik kaugemal. *„Koguduses ei ole muusikakollektiive aga väga tihedalt käivad kõik piirkonna ja Tõrva linna koorid ja ansamblid kirikus laulmas“, „ei tegutse, ei ole kes tegeleks nende inimestega“, „koguduses ei tegutse kuna kogudus on väike ja ma ise elan kaugemal“.*

Kogudustes tegutsevad muusikakollektiivid on kirikumuusikule suurepäraseks võimaluseks ja vahendiks kuidas luua silda oma paikkonna muusika- ja kultuurieluga, osaleda paikkonna üritustel ja rääkida selles osas muusikaga kaasa.

Küsimus teine pool, mis puudutab paikkonna muusikakollektiive näitab vastuste põhjal seda, et on paikkondi kus tegevus on selles osas soikunud, kuid on paikkondi, mis tegutsevad väga aktiivselt. Muusikud mainivad erinevaid koore, ansambleid, koolide koore, orkestreid, rahvatantsijaid, rahvamuusikaansambleid, mis tegutsevad põhiliselt kas rahvamajades, kultuurimajades või koolides. Kolmel korral mainitakse kirikumuusiku poolt juhatatavat koguduse ja valla ühist muusikakollektiivi kuna paikkond on väike ja nagu eelpool öeldud, mitme kollektiivi jaoks lihtsalt inimesi ei jätku: *„osalesime kõikidel kirikupühadel(...)kui vallal oli vaja siis osalesime(...)selles mõttes olime nagu ühine koor kirikus ja vallas“, „seesama Helme valla segaansambel, kus ma olen tegevliige ja kus laulab ka meie pastor(...) see on nüüd kollektiiv, mis ka Helme koguduses väga tihedasti laulmas käib“, „vallaansambel tegutses nii koguduses kui vallas“.* See on suurepärase näide kirikumuusiku koostööst oma paikkonnaga ning näitab ka paikkonna suurt usaldust koguduste ja seal töötavate muusikute suhtes.

13. Kas oskate öelda, millised on koguduse ja paikkonna vahelised suhted?

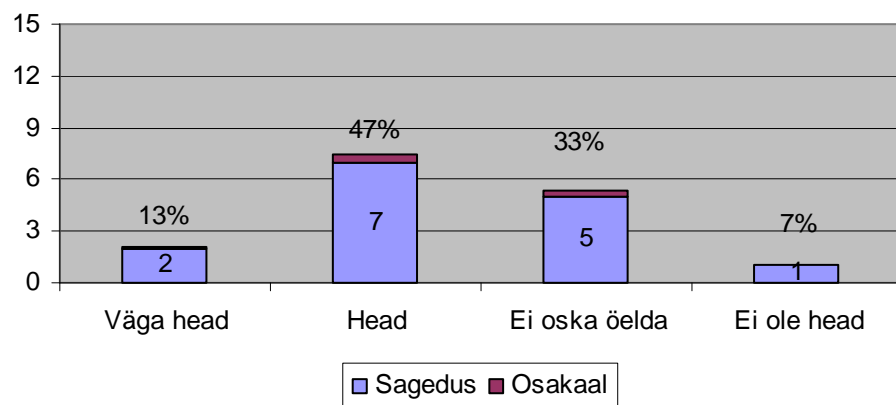
Siin oli võimalus jällegi valida erinevate vastusevariantide vahel, mis avatud lõpu tõttu andsid võimaluse ka oma vastust põhjendada: *väga head, head, ei oska öelda, ei ole head, väga halvad.*

Intervjuude põhjal võib öelda, et vastusevariant *väga halvad* jäi valimata ning tulemused jagunesid järgnevalt (vt Joonis 6):

- väga head (2 vastust)
- head (7 vastust)
- ei oska öelda (5 vastust)
- ei ole head (1 vastus)

Joonis 6

Vastajate hinnang koguduse ja paikkonna suhetele

Üle poole vastajatest hindab suhteid heaks ja väga heaks. Tuuakse esile paikkonna juhi (vallavanem, külavanem jne) ja koguduse juhi (pastor) omavahelist läbisaamist ja suhtlemist: „natuke sõltus jälle õpetajast, mis kokkuleppeid ta tahtis vallaga sõlmida ja milliseid ei tahtnud“, „vallavanem käis varem tihemini kirikus, vallavalitsuse ja kirikuõpetaja kontakt on hea, planeeritakse ja korraldatakse asju“, „sellestsaadik kui meil on vallavanem, kes meil praegu on, suhted paranevad ja edenevad(...) sõltub suuresti, kes on omavalitsuse eesotsas, tema hoiakutest, isiklikest huvidest“. Rõhutatakse seda, et omavalitsuste juhtivad isikud on koguduse liikmed ning ka koguduse õpetaja lööb paikkonna elus aktiivselt kaasa.

Küllaltki kaalukas osa vastajatest (5 vastust) ei saa selles osas kaasa rääkida, sest „suhtleb nagu rohkem juhtkond, „õpetaja kaudu käib rohkem see suhtlemine“. Ühel juhul jääb kõlama selge etteheide kiriku liiga vaimulikukesksele positsioonile, mistõttu ka koguduse suhtlemine ja suhted sõltuvad palju vaimulikust: „sõltub sellest, et kirik on ju vaimulikukeskne. Kui vaimulikul ei ole isiklikul tasandil sellist suhet linnarahvaga või on konfliktid, siis väga kiiresti suhtlemine taandub“.

Üldiselt võib järeldada juhtimiskeskset sõltuvust koguduse ja paikkonna omavahelises suhtlemises, mis aga ei tähenda, et kirikumuusik ise ei võiks teha algatusi ja olla selles osas aktiivne.

14. Kas kogudusel on muusikalisi traditsioone? Paikkonnal?

Traditsioonide suhtes mainivad pea kõik muusikud mitte ainult muusikalisi traditsioone eraldi vaid ka muid, sest pea igal üritusel teevad kaasa ka muusikud ja muusikakollektiivid.

Teine väga rõõmustav asi on see, et enamjagu traditsioone ja üritusi toimub koostöös kohaliku paikkonnaga. Enamus üritusi on ühised nii koguduses kui linnas või koguduses kui vallas. Kirikumuusikud ja koguduste muusikakollektiivid ning samuti koguduse juhtkond ja õpetaja on kaasatud pea kõikidesse paikkonna üritustesse. Nii mainitakse mitmesuguseid *advendiüritusi, linna- valla, külapäevi, lossipäevi, W. Reimani päevi, 1. septembril kui tarkusepäeva tähistamist, mitmeid jõulukontserte ja muid kontserte, küüditamise mälestuspäevi, võidupüha tähistamist, surnuaiapäeva, muusikafestivali. Isegi palvenädalat ja kirikute nimepäevi tähistatakse koos paikkonnaga.*

Koguduste traditsioonidest eraldi mainitakse vähe: on *kooride ja koguduse ühised jõuluõhtud, kirikupühade järgseid ühiseid kohvijoomisi või koosistumisi (nt Lõikustänupüha tähistamine), vabariigi aastapäeva tähistamist ja sellele järgnevat ühist tordisöömist, hingedepäeva tähistamist, orelipäevi, mitmeid traditsioonilisi kontserte, mis toimuvad igal aastal (Arsise Käsikellade ansambli kontsert Viljandi Pauluse kirikus, Paalalinna Gümnaasiumi kollektiivide jõulukontsert Pauluse kirikus), orelimuusika pooltunde, ühiseid oikumeenilisi jumalateenistusi, kust võtavad osa erinevate konfessioonide esindajad. Samas ei saa üks-üheselt öelda, et need oleksid ainult koguduse üritused, sest kogudus kuulub ka paikkonda ja inimesed, kes seal osalevad on ka paikkonna inimesed.*

Paikkonna traditsioone eraldi mainitakse samuti väga vähe: *laulupäevad, memme-taadi üritused, Pärimusmuusika festival, Viljandi Vanamuusika festival ja Viljandi Maakonna kooride päev.*

Märgata on tendentsi selle poole, et suuremas paikkonnas on traditsioonid veidi enam eraldatud, näiteks linnades. Väiksemates kohtades, kus inimesi vähem, tehakse üritusi ja luuakse traditsioone üheskoos, kogudus ja paikkond käsikäes.

Traditsioonide olemasolu on suurepäraseks võimaluseks kirikumuusikule osaleda oma oskuste ja kollektiividega erinevatel üritustel. See soodustab koostööd igati.

15. Kui aktiivne on Teie paikkonna muusika- ja kultuurielu? (väga aktiivne, aktiivne, ei ole eriti aktiivne, ei oska öelda, küllaltki passiivne, väga passiivne)

Jällegi oli võimalus valida valikvastuste hulgast ning põhjendada oma valikut.

Muusikute arvamus oli järgmine:

- väga aktiivne (3 vastust)
- aktiivne (5 vastust)
- ei ole eriti aktiivne (5 vastust)
- küllaltki passiivne (2 vastust)

Mainimata jäi *ei oska öelda* ja *väga passiivne*, mis tähendab, et kindel arvamus oli kõigil olemas ja see kaldus rohkem positiivses suunas.

Väga aktiivseks hindasid muusikud oma paikkonda just rahvamaja, muusikakooli ja muusikakollektiivide olemasolu järgi, mis väikses maakohas on tõesti suur asi. Veel on maapiirkonnas oluliseks peetud seda, et kirikumuusikat tehakse kohapeal: „*ka kirikumuusika on kohapeal olemas, seda ei pea sisse ostma*“.

Aktiivseks ja mitte eriti aktiivseks peetakse paikkondi, kus toimub tavapärase tegevus kultuurimajade, muusika- ja kunstikooli, kooride, rahvamuusikaansamblite, rahvatantsurühmade, laste laulmise, kultuurijuhi, mitmete külaseltside, tantsuõhtute olemasolu näol. Rõhutatakse pensionäride suurt aktiivsust, kuid ka seda, et „*inimesi jääb aina vähemaks*“ ja „*väikses kohas ei ole töökohti, ei ole piisavalt tegevust noortel ja peale kooli minnakse mujale, tagasi tulevad üksikud või on inimestel lihtsalt teised huvid*“. Kaasalööjad on sageli kas lapsed või siis 50-aastased ja vanemad. Maapaikkondades, kus kultuurihuvilised inimesed ja juhid on kohapeal, võib märgata nende inimeste soovi teha, samas mainitakse, et „*inimesi jääb aina vähemaks*“.

Maapaikkondadesse sisse imporditud kultuuriüritused kipuvad sageli kohaliku elanikkonnaga kui publikuga arvestama: „*otsitakse taset aga ei otsita suhtlemist kohalike muusikute ja muusikakollektiividega*“. Samamoodi juhtub ka kirikumuusiku puhul: kirikusse tuleb ohtrasti

kontserte, mille kohta kohalik kirikumuusik ütleb: „*mina kui organist teen näiteks uksi lahti ja panen kinni(...) mõni aasta saan prii pääsme kaastöö eest, mõni aasta mitte*“.

Väga huvitava faktina mainib üks linnas tegutsev kirikumuusik, et istegevuskollektiivide puhul puudub läbikaalutud tegevusplaan, mis ei motiveeri lauljaid-tantsijaid-muusikuid panustama: „*(...)sulle öeldakse kaks või kolm nädalat enne, et kuulge meil oleks vaja kultuuri kuskile panna*“. Samas on selline passiivsus ärgitanud muusikuid endid ohje haarama: „*me oleme käivitanud maakonna koorijuhtidega Viljandimaa koorijuhtide Ühenduse tegevuse(...) meil on aastasiindmuse kava(...) kui ülevalt poolt midagi ei sünni, hakkab altpoolt sündima*“.

Küllaltki passiivne on muusika- ja kultuurielu kahes väikses maakohas kus kohapeal puudub eestvedaja.

Paikkondade muusika- ja kultuurielu aktiivsust võib keskpäraseks lugeda, probleemiks on inimeste vähenemine maakohtades. Linnas on tegevust rohkem, kuid kirikumuusikud hindavad rohkem läbikaalutud tegevust, nendega arvestamist ja kaasahaaramist.

16. Kas Te olete kirikumuusikuna üles näidanud koostööinitsiatiivi oma paikkonna muusika- ja kultuurieluga? (Kui jah, siis milliseid koostöövorme oled mõelnud, pakkunud või teostanud?)

Enamus kirikumuusikutest on sellist koostööinitsiatiivi oma paikkonnas üles näidanud (12 mainingut). Enamasti on koostöövormideks erinevate paikkonna muusikakollektiivide kutsumine kirikusse laulma, kas siis kontsertidele või kirikupühade jumalateenistustele. Seda eriti just adventi- ja jõulude ajal. On otsitud võimalusi leida kohalike noorte muusikaõppijate hulgast orelimängu huvilisi, keda siis kirikumuusik on valmis koolitama. On kirikumuusikuid, kes juhatavad kollektiivi, mis on ühine nii koolis kui kirikus või vallas ja kirikus. Nende sõnul „*need kontaktid on juba olemas, ma teen niikuinii igal pool*“, „*(...)kuna me ansambliga osalesime mõlemil pool, need asjad kattusid, püüdsin lähendada*“. Sellisel juhul see kollektiiv teenib nii kogudust kui kogu paikkonda. Seda olen ka juba eelnevate küsimuste puhul maininud ja see on väikestes kohtades väga mõistetav.

Kolm muusikut arvavad, et nad ei ole koostööinitsiatiivi üles näidanud. Neist kahel juhul sõidavad muusikud kogudusse kaugemalt ja üks muusik peab oluliseks tegutseda kogudusekeskselt ning mainib naaberkogudusega tehtavat koostööd. Samas on need muusikud

aldid ettepanekutele vastama ning koostööd tegema juhul, kui neilt seda palutakse ja seda vajatakse.

Koostöövorme on mainitud vähe. Muusikute hõivatus ja seotus mitme töökohaga ei võimalda suures osas vabatahtliku tööna koostöövorme arendada ja välja pakkuda. Tehakse võimaluste, aja ja jõu piires.

17. Kuidas Teie perekond või lähedased suhtuvad Teie töösse kirikumuusikuna?

Üldjuhul on suhtumine väga toetav, nii arvavad üheksa muusikut. Kahel juhul arvavad muusikud, et nende lähedased lepivad sellega: „(...)nad teavad, et ma selline olen, et ma koguaeg tegutsen(...)“, „(...)ma olen lapsele öelnud, et see on ainuke koht elus, kuhu ma ei ole end minekuks pidanud sundima ja see jõudis talle vist kohale“. Kahel juhul leiavad vastajad, et „töö on töö“ ning „ei ole vaenu, ei ole ka heakskiitu“.

Enamasti on muusikutel hea toetus ja mõistmine oma lähedaste poolt.

18. Kas paikkond, kus kogudus asetseb, on avatud ja koostööaldis Teile kui kirikumuusikule? (kui jah, siis kuidas see väljendub? kui ei, siis kas oskate põhjendada, miks?)

Suur osa kirikumuusikuid võivad tunda rõõmu avatud ja koostööaldi õhkkonna üle oma paikkonnas.

See väljendub:

- kirikumuusiku töös kollektiividega, mis on koguduses ja paikkonnas ühised;
- paikkonna vajaduses rakendada kirikumuusikut paikkonna muusikatöös, sest vastavate oskustega inimesed kohapeal puuduvad või on neid liiga vähe;
- paikkonna inimeste osalemises kogudusetöös;
- paikkonna soovis arendada oma piirkonna muusika- ja kultuurielu.

See sõltub mingil määral ka muusiku enda isikuomadustest, tema suhtumisest oma töösse.

Selle küsimuse puhul tuleb kahes vastuses esile kaks huvitavat aspekti. Esimene neist rõhutab, et paikkond ei ole kindlasti omalt poolt aktiivne kõike seda ära kasutama, mida me tegelikult pakkuda võiksim. See tähendab, et kirikuvälistes ringkondades valitseb sageli oskamatus ja teadmatus, millist koostööd võiks teha. Puudub kristlik maailmapilt, ei tunta kirikupühi. Teine mainib, et väga sageli sõltub paikkonna hoiak koguduse ja paikkonna vahelistest traditsioonidest

ja ajaloost. Kui kirik või kogudus on olnud rohkem nõ „häraskirik“ siis nii on harjutud kogudusse ka suhtuma ning ühe põlvkonnaga on selles osas raske midagi muuta.

19. Kas Te olete oma töös saanud materiaalseid või mingit muud abi paikkonnalt? (töötasu, töövahendid, sponsorlus, inimressurss jne)

Kirikumuusikud oma töös on saanud toetust kümnel juhul ja need toetuste liigid on olnud alljärgnevad:

- rahaline sponsorlus ürituste, kontsertide, orelipäevade korraldamiseks, plaadi väljaandmiseks, oreli remondi tarbeks, koguduse muusikatöö toetamiseks, muusikakollektiivide tegevuseks;
- transport koguduse muusikakollektiividele või muusikatöötajale;
- ettevõtjatelt materiaalne abi, nt toiduained ürituste peolaua katmiseks;
- tasuta küte;
- süntesaator;
- töötasu koguduse ja valla ühise kollektiivi juhendamise eest;
- ruum muusikakollektiivi proovi läbiviimiseks;
- inimressurss koori klaverisaatja näol, kiriku koristamiseks, talgupäevadeks;
- suurettevõtjalt tiibklaver kingituse näol.

Oluline mõte jäi kõlama ühe muusiku arvamusel: „*ilmselt lähtutakse sellest, et meil on katusorganisatsioon olemas, kes meid toetab ja toetatakse nii suure summaga kui parajasti õigeks peetakse*“. Paljud muusikud ei ole seda välja öelnud, kuid ridade vahelt võib välja lugeda, et selline suhtumine on väga sage. Mainitakse ka vastupidist toetust, kus kogudus on hoopis toetanud vallaansamblit ning aidanud muretseda esinemisriietust. Viiel korral mainitakse igasuguse toetuse puudumist, põhjendades seda mitmeti: „*nad arvavad vist, et kirik peab vist ise oma asju ajama*“, „*ise pead otsima, kust üldse elus püsimiseks leida midagi*“, „*ei ole saanud ja ei ole küsinud ka*“.

20. Kas tunnete oma töös väsimust?

Kirikumuusikuid, kes on tundnud või tunnevad oma töös väsimust kas suuremal või vähemal määral on rohkem (8 mainingut) kui neid, kes arvavad vapralt, et nad ei tunne väsimust (5 mainingut).

Väsimuse põhjused on väga erinevad ning intervjuusid üle kuulates tundus, et need on olulised tegurid, mis mõjutavad ka koostööd. Mainitakse: „suurt koormust põhitööl, mistõttu ei jätku energiat enam kirikutöök“, „arusaamad kirikumuusika olemusest on erinevad“, „kaugelt sõitmine väsitab“, „ei ole perspektiivi end sel alal edasi arendada“, „ei ole piisavalt tasustatud“, „inimesi jääb jumalateenistustel ja koguduse üritustel järjest vähemaks“, „väiksed lapsed ja töö samal ajal“, „pidev ja lõputu ebakindlus tegevuse tulemuse kvaliteedi suhtes“ (see puudutab muusikakollektiivide liikmeid ja nende osalemist proovides ja esinemistel).

Need, kes väsimust ei tunne, naudivad oma tegevust ja mitmed neist mainivad, et saavad oma muusikakollektiividelt innustust ja tuge.

21. Kuidas Teie arvates kirikumuusik saab paikkonna muusika- ja kultuurielu arengut toetada?

a) kõige olulisema tegurina tõid kirikumuusikud välja enda olemasolu ja töö selles paikkonnas:

- kirikumuusik on kohapeal olemas, ei pea inimest väljastpoolt tellima;
- kirikumuusik teeb koguduses oma tööd hästi;
- kirikumuusik püüab oma tööd koguduses ka väljapoole suunata;
- organistina –instrumentalistina palutakse kirikumuusiku abi ka paikkonna üritustel (muusikakollektiivide saatjana orelil või klaveril);
- isiklikud sidemed, hea läbisaamine ja avatud olek paikkonna inimestega on koostööd soodustavad;
- kutsuda kirikusse esinema paikkonna muusikakollektiive;
- kirikumuusikuna leida võimalus osa võtta paikkonna üritustest.

b) väga palju seostatakse paikkonna muusika- ja kultuurielu arengu toetamist muusikakollektiivide olemasoluga koguduses, sest paikkonna kultuuriüritustel osaledes ja kaasa lüües on kollektiivide kaudu võimalik teha suurepärasest koostööd. Paljud muusikud juhendavad kollektiive, mis on paikkonnas ja koguduses ühised, see juba ongi koostöö ja toetamine.

c) väga suur toetus paikkonna elule on ka see, et paljud kirikumuusikud töötavad ka kohalikes koolides või muusikakoolides muusikaõpetajatena. See annab võimaluse tuua lapsi ja noori kirikusse laulma, tutvustada neile vaimulikku repertuaari, viia kurssi kirikuelu tähtpäevade ja kristlike eluväärtustega. Muusikud teevad selles osas suurepärasest tööd.

Takistavateks teguriteks mainitakse kirikumuusiku puudumist paikkonnas (muusik sõidab kaugemalt), inimeste vähesust ja vähest huvi väiksemates paikkondades. Mainitakse ka sama probleemi, mis tuli esile 18-nda küsimuse juures, et koostöö sõltub paikkonna ja koguduse vahelistest traditsioonidest ja ajaloost - kas see on läbi aegade olnud positiivne või tõrjuv.

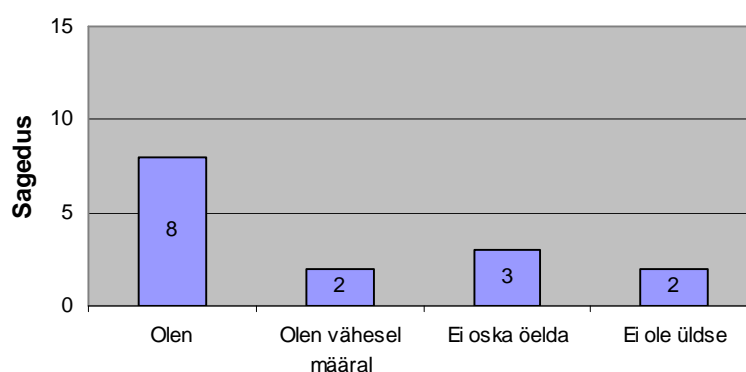
22. Kas Te olete kirikumuusikuna motiveeritud? (olen väga, sest...; olen vähesel määral, sest...; ei oska öelda, sest...; ei ole üldse, sest...)

Neli erinevat vastusevarianti võimaldasid teha oma valikud ning põhjendada neid. Vastusevariant *olen väga* jäi täiesti valimata ning vastuseid kuulates ei saa vastavaid järeldusi ka teha. Mitmed muusikud jätsid valiku üldse tegemata. Nende vastuseid kuulates võib teha järelduse, et nad on motiveeritud, mitte vähe ega ülemäära vaid nii-öelda keskmisel määral, mida tõlgendati variandiga *olen*.

Alljärgnevalt jooniselt 7 võib näha vastuste jaotumist: *olen* (8 vastust), *olen vähesel määral* (2 vastust), *ei oska öelda* (3 vastust), *ei ole üldse* (2 vastust).

Joonis 7

Vastajate hinnang motiveeritusele

Üldjuhul on muusikud kirikumuusikuna innustatud oma tööd tegema. Tuntakse ennast oma paikkonnas ja koguduses vajalikuna, armastus muusika ja vaimsete asjade vastu, sõbralikud inimesed ümberringi, korras orelid, ollakse rahul ja heas koostöös oma muusikakollektiividega. Mainitakse, et majanduslik motivatsioon puudub, sest tasu on ju olematu. Ühe muusiku puhul, kes töötab paralleelselt kahes koguduses tuli selgelt esile vastuste erinevus, mis sõltus kohalikust

kogudusest ja paikkonnast: „*ma tunnen, et olen sellele piirkonnale vajalik*“, „*ei oska öelda, mul on töö seal lihtsalt, kogudus on väike, rahvast käib vähe*“.

Ilmselt kõige olulisem kirikutöös on sisemine vajadus ja tahtmine seda tööd teha, mida autor nimetab missioonitundeks. Mitmed muusikud mainivad: „*lihtsalt tunnen, et pean minema*“, „*see on mingi sisemine vajadus(...)motivatsioon kirikutöös tuleb enda seest*“, „*kirikutöös on kõige tähtsam, et ma tahan*“. Kindlasti on see seotud ka muusikute kirstliku maailmavaatega, sest ilma selleta on raske tunnetada oma missiooni kirikutöös.

Kahel juhul suhtuvad muusikud oma tegevusse kirikumuusikuna kui lihtsalt töösse, nende põhitegevus on mujal ja põhihuvid teised. Autor seostab seda eelnevate mõtetega, mis räägivad missioonitundest, sest kohusetundest käimine viitab siiski mingil määral ka missioonitunde olemasolule. Tuntakse vastutust ja vajadust seda ülesannet täita, saamata selles eest suurt tasu või mingeid muid erilisi hüvitisi.

KOKKUVÕTE

Tänapäeval on igas Eesti paikkonnas olemas kogudus ja peaaegu igas koguduses töötab ka paikkonna muusika- ja kultuurielus rohkemal või vähemal määral osalev kirikumuusik.

Käesoleva uurimistöö eesmärgiks oli välja selgitada kirikumuusikute ja paikkonna vahelist muusika- ja kultuurialast koostööd soodustavad ning takistavad tegurid.

Vajaliku informatsiooni saamiseks ja uurimuse läbiviimiseks koostas töö autor poolstruktureeritud intervjuu põhiküsimused ning intervjueris Viljandi praostkonna kõigis kogudustes aastatel 2000-2010 stabiilselt tegutsenud 13 kirikumuusikut.

Töö teoreetiline osa tutvustas kirikumuusiku institutsiooni kujunemist ning andis ülevaate tänapäeva kirikumuusiku positsioonist. Töö empiiriline osa hõlmas uurimuse metoodika ja valimi põhjenduse ning analüüsi. Seega, kõiksele valimile toetudes võib uurimistöö põhjal teha adekvaatseid järeldusi ja üldistusi Viljandi praostkonna piires.

Vastavalt uurimistöö kvantitatiivsele ja kvalitatiivsele analüüsile võib välja tuua peamised koostööd soodustavad ja takistavad tegurid.

Koostööd soodustavad tegurid on:

- enamasti kõrgharidusega kirikumuusikud, kellest suur osa töötab lisaks pedagoogidena ning kes oma vanuse tõttu omavad piisavalt kogemusi ja oskusi tegutseda teadlikult ja sihipäraselt;
- kirikumuusikud on hea suhtlemisoskusega, kohusetundlikud, suure õppimisvõimega ja oma erialal pädevad inimesed kes töötingimuste suhtes on väga leplikud ja mõistvad;
- paljud kirikumuusikud elavad kohapeal ning enamikus kogudustes on olemas muusikakollektiivid, mitmetes koguni ühine kollektiiv paikkonnaga, mida juhatab kirikumuusik;
- kirikumuusikud tunnevad suurel määral koguduste toetust ja huvi oma töös ning hindavad paikkonna ja koguduse suhteid heaks;

- paikkonnas ja kogudustes on palju ühiseid traditsioone ja üritusi, seda eriti väiksemates maapiirkondades;
- kirikumuusikute koostööinitsiatiiv paikkondade muusika- ja kultuurieluga on olemas ja see avaldub eriti paikkonna muusikakollektiividega suhtlemises. Teiselt poolt avaldub koostööinitsiatiiv väga hea näitena kirikumuusiku valmisolekus juhatada koguduse ja paikkonna ühist muusikakollektiivi.
- paljud kirikumuusikud naudivad oma tööd, neil on toetav suhtumine lähedaste poolt ning suur osa neist tunneb rõõmu avatud ja koostöövalmis õhkkonnast oma paikkonnas;
- kirikumuusik toetab paikkonna muusika- ja kultuurielu eelkõige oma olemasoluga ja tööga paikkonnas. Kirikumuusikud, kes juhatavad muusikakollektiive rõhutavad nende kollektiivide olulisust paikkonna arengule ning koostööle.
- kirikumuusikud tunnevad ennast vajalikuna ning neil on tugev sisemine vajadus ja soov seda tööd teha. Neil on hea missioonitunne.

Koostööd takistavad tegurid on:

- vähestel kirikumuusikutel on kirikumuusikaalane haridus;
- kirikumuusikute hõivatus ja töökoormus mitme töökoha tõttu on väga suur. Sageli ei leidu samasuguste pädevustega inimesi, kellelt saab abi paluda, seetõttu võtavad kirikumuusikud endale liigselt kohustusi, nad ei oska öelda *ei*. Ülekoormus pärsib koostööd ning ei võimalda koostöövorme arendada.
- kirikumuusikud töötavad jahedates ja tagasihoidlikes töötingimustes ning nad ei ole majanduslikult motiveeritud;
- kirikumuusiku puudumine kohapeal ja muusikakollektiivide puudumine paikkonnas või koguduses ei toeta paikkonna arengut;
- suhted koguduse ja paikkonna vahel sõltuvad liigselt juhtidest (nt pastor, vallavanem);
- suuremates paikkondades on traditsioonid koguduse ja paikkonna vahel eraldatud;
- maakohtades on muusika- ja kultuurielu aktiivsus keskpärane, inimesi jääb vähemaks ja inimeste huvi on vähenenud. Linnas ootavad kirikumuusikud rohkem läbikaalutud tegevust ja nendega arvestamist muusika- ja kultuurielus.
- kirikumuusikud ei näe koostöövormide erinevaid võimalusi ja ka paikkonnad ei ole alati aktiivsed ja teadlikud koostööks – puudub kristlik maailmapilt. Paikkonna hoiak sõltub ka koguduse ja paikkonna vahelistest traditsioonidest ja ajaloost.

Analüüsi tulemuste põhjal välja toodud koostöö teguritele toetudes võib anda vastuse uurimisprobleemile ning öelda, et EELK Viljandi praostkonna kirikumuusikute koostöö paikkonna muusika- ja kultuurieluga aastatel 2000-2010 on kantud kirikumuusikute missioonitundest ning sisemisest soovist ja tahtmisest kõigepealt oma tööd teha, seejärel oma olemasolu ja hea tööga koguduses paikkonna muusika- ja kultuurielu arengut toetada.

Oluline roll koostöös on koguduse muusikakollektiivil ning paikkonna ja koguduse ühistel traditsioonidel, muid koostöövorme nähakse vähe. Kõik see on sõltunud väga palju lähedaste, koguduse, muusikute kollektiivide ja paikkonna moraalsest ja materiaalsest toetusest, paikkonna ja koguduse suhtlemisest, traditsioonidest ning muusikute mitmekülgetest oskustest ja töövõimest.

Käesoleva uurimistööga on tehtud algus võimalikele edaspidistele uurimustele, mis võiksid keskenduda koguduste vajadustele ja arusaamadele kirikumuusiku tööst ning samuti paikkonna vajadustele, ootustele ja arusaamadele kirikumuusiku töö suhtes. Käesolevas töös kasutatav lähenemisnurk kirikumuusiku positsioonilt ja edaspidised soovituslikud uurimissuunad kokku, moodustaksid põhjaliku ülevaate ning mahuka tervikuurimuse, kus on lähtunud kõigist osapooltest.

KASUTATUD ALLIKAD

Aidulo, P. 2007. Kirikumuusikute-organistide koolitusest. – Rmt: XXI pilku orelile. Tallinn: Eesti Orelisõprade Ühing, lk 143-144.

Arro, E. 1970-1985. *Geschichte der Baltischen Kirchenmusik und geistlichen Tonkunst*. [Käsikiri]. Viin. Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia valduses.

EELK Kirikumuusika Liit. *Aruandlus alates 2004*. [Käsikiri]. Tallinn. Kirikumuusika Liidu valduses.

EELK Kirikumuusika Liit. *EELK Kirikumuusika Liidu tegevuskavad, aruanded 1994-2003*. [Käsikiri]. Tallinn. Kirikumuusika Liidu valduses.

EELK Kirikumuusika Liidu põhikiri. <http://www.eelk.ee/kml/> (05.10.2011).

EELK Viljandi praostkond. *Praostkonna muusikatöö aruanded 2000-2010*. [Käsikiri]. Viljandi. EELK Viljandi praostkonna valduses.

Eesti Entsüklopeedia 1. 1985. Tallinn: Valgus.

Eesti Entsüklopeedia 5. 1990. Tallinn: Valgus.

Eesti Entsüklopeedia 7. 1994. Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus.

Eesti Entsüklopeedia 8. 1995. Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus.

Eesti Evangeelne Luterlik Kirik. Teatmik. 2011. Tallinn

Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku Põhikiri. 2004.
<http://www.eelk.ee/pohikiri.html#ptk1>

Eesti Muusikalugu. Kunstmuusika. 2007. Toim Topman, M. Tallinn: Talmar&Põhi.

Heinmaa, H. 1999. *Protestantlik kantoriinstitutsioon Tallinnas 16.-17. sajandil*. Eesti Muusikaloo Toimetised 4. Tallinn: Eesti Muusikaakadeemia muusikateaduse osakond.

Heinsoo, E. 1990. *Eesti kiriku ajalugu 1917-1944*. [Käsikiri]. Tallinn: EELK Usuteaduste Instituut.

Hugo Lepnurme Muusikaühing. *Ühingu tutvustus*. 2011. [Käsikiri]. Tartu. E. Undi valduses

Jürjo, T. 2011. *Läbi raske töö*. – Eesti Kirik, 14.09

Jürisson, J., Kõrvits, H., Leichter, K., Lepnurm, H., Loo, A., Normet, L., Paalma, V. & Vahter, A. 1968. *Eesti Muusika I*. Tallinn: Eesti Raamat.

Kõlar, A. 2002. *Eesti luterlik kirikumuusika 1930 aastatel : institutsioonidest, ideoloogiast ja repertuaarist*. Eesti Muusikaloo Toimetised 6. Tallinn: Eesti Muusikaakadeemia.

Lepnurm, H. 1999. *Peatiükke kultusmuusika ajaloost*. Tallinn: Eesti Eres.

Metsman, M. 2007. *Kõstriameti hääbumine Eesti Evangeelses Luterlikus Kirikus*. Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia. [Seminaritöö]. Viljandi.

Paenurm, M. 2011. *Inimene ei pea kõike üksi kandma*. – Eesti Kirik, 21.09.

Salum, A. 2000. *Eesti kultuurilugu*. Loengukonspekt. Viljandi Kultuurikolledž.

Semm, S. 2010. *Kirik kui orkester*. – Eesti Kirik, 06.10.

Tiitu, L. 2009. *Kantorin ammatikuva*. Sibelius-Akatemia. Studia Musica 37. [Doktoritöö]. Helsingi.

Unt, E. & Noormägi, Ü. 2005. *Mõtteid Hugo Lepnurme Muusikapäevadest*. - Vali Uudised, 05.10.

Vilpponen, S. 2009. *Jyväskylässä sovittiin koulun ja seurakunnan yhteistyökuviot*. – Kirkkomusiikki, nr 5-6, lk 8.

Välba, T. 2007. *Kantorikoolitus Viljandis*. Viljandi: Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia.

Õunapuu, L. 2000. *Kirjeldav statistika MS Exceli keskkonnas*. [Metoodiline abimaterjal kursuse- ja lõputööde vormistamiseks].
http://moodle.kultuur.edu.ee/moodle184/file.php/286/Kirj_Statistika.pdf. (01.04.2011).

Õunapuu, L. 2010. *Kvantitatiivne, kvalitatiivne ja integraalne metodoloogia*. [Loengukonspekt]. <http://moodle.kultuur.edu.ee/moodle184/course/view.php?id=158>. (01.02.2011).

LISAD

Lisa 1. Poolstruktureeritud intervjuu küsimused

Taustandmed:

- 1) Kas olete mees, naine?
- 2) Kui vana Te olete?
- 3) Milline on Teie muusikaline haridustase?
- 4) Teie amet koguduses? Amet väljaspool kogudust?

Kohustused:

- 5) Kirjeldage, milliseid töökohustusi Te oma ametis koguduses peate täitma?

Isiksus:

- 6) Millised on Teie kui isiksuse tugevad ja nõrgad küljed?
tugevad...
nõrgad...
- 7) Milline suhtleja Te olete?
arvan, et olen väga hea suhtleja kuna...
arvan, et olen piisavalt hea suhtleja kuna...
ei oska täpselt öelda kuna...
arvan, et ma ei ole hea suhtleja kuna...
arvan, et olen halb suhtleja kuna ...

Koostööd soodustavad ja takistavad tegurid:

- 8) Kas Te saate oma töö eest koguduses tasu või mingit muud materiaalist hüvitist?
(kuupalk, korratasu, sõidukompensatsioon, koolitusetasu, preemiad jne.)
- 9) Kas Te elate kogudusega ühes paikkonnas või kaugemal?
(Kui kaugemal siis kui kaugel kogudusest?)
- 10) Millised on Teie töötingimused koguduses?

11) Kas Te tunnete oma töös koguduse (juhtkond, koguduse liikmed, kaastöölised) toetust ja huvi?

tunnen väga...

tunnen...

vähesel määral...

ei oska öelda...

ei tunne üldse...

12) Kas Teie koguduses tegutsevad muusikakollektiivid?

kui jah, siis nimeta need...

kui ei, siis kas oskate öelda, mis on põhjus...

Oskate nimetada paikkonna muusikakollektiive?

13) Kas oskate öelda, millised on koguduse ja paikkonna vahelised suhted?

väga head...

head...

ei oska öelda...

ei ole head...

väga halvad...

14) Kas kogudusel on muusikalisi traditsioone? Paikkonnal?

15) Kui aktiivne on Teie paikkonna muusika- ja kultuurielu?

väga aktiivne.....

aktiivne

ei ole eriti aktiivne.....

ei oska öelda.....

küllaltki passiivne.....

väga passiivne.....

16) Kas Te olete kirikumuusikuna näidanud üles koostööinitsiatiivi oma paikkonna muusika- ja kultuurieluga? (Kui jah, siis milliseid koostöövorme oled mõelnud, pakkunud või teostanud?)

Koostööd mõjutavad tegurid:

17) Kuidas Teie perekond või lähedased suhtuvad Teie töösse kirikumuusikuna?

18) Kas paikkond, kus kogudus asetseb, on avatud ja koostööaldis Teile kui kirikumuusikule?

kui jah, siis kuidas see väljendub...

kui ei, siis kas oskate põhjendada, miks...

19) Kas Te olete oma töös saanud materiaalselt või mingit muud abi paikkonnalt?
(töötasu, töövahendid, sponsorlus, inimresurss jne.)

20) Kas Te tunnete oma töös väsimust?

Koostöö vajalikkus:

21) Kuidas Teie arvates kirikumuusik saab paikkonna muusika- ja kultuurielu arengut toetada?

22) Kas Te olete kirikumuusikuna motiveeritud?

olen väga, sest...

olen vähesel määral, sest...

ei oska öelda, sest...

ei ole üldse, sest...

Situatsiooni üldkirjeldus...

Intervjuu kuupäev...

Intervjuu algusaeg ja lõpuaeg...

kestus minutites...

Lisa 2. Toorandmestik kvantitatiivse analüüsi jaoks

ID	Vanus	Sugu M -1 N -2	Muusikaline haridustase: algharidus - 1 kesk-eri haridus - 2 kõrgharidus-3	Amet koguduses	Amet väljaspool kogudus
				Organist -1 organist-koorijuht-2 koorijuht-3 muusikatöö korraldaja-4	Pedagoog - 3 Muu amet - 2 Puudub-1
1	64	2	3	1	3
2	54	2	3	1	3
3	41	2	3	2	3
4	42	2	2	2	3
5	50	1	2	1	2
6	47	2	3	1	3
7	55	2	3	1	3
8	57	2	3	3	3
9	51	2	2	1	1
10	43	2	3	4	3
11	73	2	3	4	1
12	45	1	1	1	1
13	50	2	3	4	3

SUMMARY

Today, every locality in Estonia has its own congregation, and almost every congregation has a church musician who is more or less involved in the musical and cultural life of the locality.

The aim of this thesis is to explore the beneficial factors and obstacles that influence the musical and cultural cooperation between church musicians and the locality.

In order to get necessary information and conduct the study, the author of this thesis prepared a questionnaire for semi-structured interview and carried out the interviews with 15 church musicians who had worked in Viljandi deanery during the years 2000–2010.

The theoretical part of the thesis introduces the history of the formation of the institution of church musicians and gives an overview of the joys and sorrows in the professional life of church musicians today. The empirical part of the thesis presents the methodology of the study and the rationale and analysis of the selection. Thus, relying on census, this thesis serves as the basis for adequate conclusions and generalisations within Viljandi deanery.

By stressing the factors of cooperation set out on the basis of the results of the analysis, the answer to the research question can be given, and it can be stated that the professional involvement of church musicians of EELK Viljandi deanery in the musical and cultural life of the locality in 2000–2010 is first and foremost sustained by the sense of mission and the inner desire to do their work, and secondly, by the wish to support the musical and cultural life of the locality by being involved and doing a good work in deanery.

Musical collectives of the congregation and joint traditions of the locality and congregation also play an important role in successful cooperation; other forms of collaboration are not that common. All that has largely depended on the moral and material support of the families, congregation, collectives of musicians and the locality, the relationship between the locality and congregation, traditions and the diverse skills and energy of the musicians.

This thesis serves as a starting point for further research into the needs of congregations and understanding of the church musicians' work, but also the needs of localities and expectations and comprehension regarding the work of church musicians. The church musicians' viewpoint used in this thesis and the suggested directions for further studies would provide a thorough overview and constitute a substantial research that considers all parties.